

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขดเซยความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของช้างป่า

ช้างถือว่าเป็นสัตว์ที่ผูกพันกับคนไทยมาแต่โบราณ ในอดีตทำหน้าที่สำคัญเป็นราชพาหนะสำหรับพระมหากษัตริย์ในการสู้ศึกสงคราม เมื่อสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีการเลี้ยงช้างในรูปแบบธุรกิจมากขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่แบ่งประเภทช้าง 2 สถานะ คือ ช้างป่ากับช้างเลี้ยง แต่ช้างในความหมายของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสาธารณรัฐอินเดีย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จัดว่าเป็นประเภทสัตว์ป่าทั้งหมด¹

2.1 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการกระทำของช้างในอดีต

ประชากรช้างเลี้ยง อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงมหาดไทย และภายใต้พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งได้กำหนดให้ช้างเลี้ยงอยู่ในสถานภาพเดียวกับวัว ควาย ม้า ลา และล่อ วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้เพื่อคุ้มครองสัตว์พาหนะซึ่งถือว่าเป็นสัตว์เลี้ยง และป้องกันการฆ่าสัตว์ การทารุณกรรมสัตว์ รวมถึงการลักสัตว์ โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของสัตว์เลี้ยงและเจ้าของ ซึ่งช้างเลี้ยงถือเป็นสัตว์เลี้ยงตามกฎหมายนี้ ดังนั้น การคุ้มครองสวัสดิภาพและกรรมสิทธิ์ของช้างเลี้ยง และเจ้าของช้างจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายนี้ กฎหมายกำหนดหน้าที่ของเจ้าของช้างเลี้ยงให้ต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดเจ้าของหรือตัวแทนพร้อมผู้ใหญ่บ้านหรือพยาน ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณกับนายทะเบียนท้องที่มีสัตว์อยู่ เมื่อช้างนั้นมีอายุย่างเข้าปีที่ 8² ในอดีตประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับช้างเลี้ยง ดังนี้ คือ

ปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายช้างเลี้ยง กล่าวคือ ช้างเลี้ยงสามารถซื้อขายตามกฎหมายแพ่ง จึงก่อให้เกิดการจับช้างป่ามาขายเป็นจำนวนมาก รวมถึงการลักลอบจับลูกช้างป่ามาทำการซื้อขายมากขึ้น เนื่องจากการซื้อขายช้างที่อายุไม่ถึง 8 ปี สามารถซื้อขายกันได้ง่าย เพราะช้างที่อายุไม่ถึง 8 ปี

¹ ภิญาพัชญ์ เห็นประเสริฐ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองช้างเลี้ยงในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต) น.173-175.

² พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ปี 2482 มาตรา 8 มาตรา 14 มาตรา 17 มาตรา 19 และมาตรา 29

มากขึ้น เนื่องจากการซื้อขายช้างที่อายุไม่ถึง 8 ปี สามารถซื้อขายกันได้ง่าย เพราะช้างที่อายุไม่ถึง 8 ปี ไม่จำเป็นต้องมีตัวรูปพรรณ การซื้อขายสัตว์พาหนะเมื่อมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 152 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ปัญหาการเคลื่อนย้ายช้าง กล่าวคือ การเคลื่อนย้ายช้างอิสระเสรี เนื่องจากช้างเป็นสัตว์พาหนะตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ทำให้ช้างเลี้ยงสามารถเคลื่อนย้ายไปไหนมาไหนตามใจเจ้าของ จึงก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการควบคุมโรคระบาดสัตว์ และทำให้ยากแก่การตรวจสอบการเคลื่อนย้ายของสัตว์

ปัญหาการใช้งานช้างเลี้ยง กล่าวคือ การนำช้างใช้ในกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านการทารุณช้าง คือ การใช้งานช้างหนัก เพื่อเอาประโยชน์จากตัวช้างมาหารายได้ และด้านเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและสวัสดิภาพของช้าง

ปัญหาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของช้างเลี้ยง กรณีทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต ทำให้ได้รับบาดเจ็บ หรือทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สิน เช่น คดีช้างเลี้ยงตกมัน โดยใช้หางผู้อื่น และวิ่งเข้าไปพังบ้านผู้เสียหาย เช่นนี้เมื่อช้างเลี้ยง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ด้านร่างกายและทรัพย์สิน ดังนี้ ผู้เสียหายดังกล่าวสามารถเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของช้าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 ซึ่งจะกล่าวต่อไปในส่วน เรื่องของหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราเงินในการชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์³

2.2 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการกระทำของช้างในปัจจุบัน

ทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในประเทศไทยเริ่มส่อเค้าความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอันเนื่องมาจากคนเข้าไปในพื้นที่ป่าและทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างป่า โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า คือ บริเวณชุมชนหรือพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ใกล้กับพื้นที่คุ้มครอง เช่น อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่⁴

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3435/2527.

⁴ วรรณส 61 และ WCS ประเทศไทย, คนช้างป่าท่ามกลางปัญหาความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร).

ประเด็นการเกิดข้อขัดแย้งดังกล่าว เกิดจากการแย่งชิงพื้นที่ราบริมแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และแหล่งหลบภัยที่สำคัญของช้างป่า ในช่วงฤดูฝนอาหารอุดมสมบูรณ์ช้างป่าสามารถดำรงชีวิตได้ เมื่อถึงฤดูแล้งอาหารและน้ำขาดแคลน ช้างป่าจึงต้องเข้ามาหากินผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่เกษตรของมนุษย์ ซึ่งปัญหานี้เกิดขึ้นกับหลายประเทศ เช่น อินเดีย มาเลเซีย เนปาล รวมทั้งประเทศไทยด้วย⁵

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง กรณีที่ช้างออกมากินพืชเกษตรไม่ได้เกิดขึ้นแค่ในประเทศไทย ยังรวมถึงประเทศในทวีปเอเชียและแอฟริกา โดยนักวิทยาศาสตร์ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่อาจเป็นสาเหตุหลักให้ช้างออกมาทำลายพืชเกษตรได้ ดังต่อไปนี้

คุณค่ารสชาติของพืชผลทางเกษตร (Palatable and Nutritive of Crops) ที่มนุษย์คัดเลือกมาปลูกเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นชนิดพันธุ์ที่มีความเหมาะสมต่อการบริโภค ทั้งขนาด รสชาติ กลิ่น รวมไปถึงการคุณค่าทางสารอาหาร เมื่อช้างได้ลิ้มลองรสชาติของพืชเกษตรจึงเกิดแรงจูงใจในการออกมากินพืชเกษตรอีก น้ำตาลซูโครสในพืชเกษตรหลายชนิดยังทำให้รสชาติดีและให้พลังงานแก่ช้างได้

การเข้ามาใช้แหล่งน้ำในฤดูแล้งของช้างป่า (Competition for Water) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ หรือคลองชลประทาน มักตั้งอยู่ตามแนวขอบป่าซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของช้าง ในฤดูแล้งน้ำขาดแคลนช้างป่าจึงมักเข้ามาใช้ประโยชน์ในแหล่งน้ำ ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มโอกาสในการที่เข้าใกล้หรือที่ผ่านพื้นที่เกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำ

การลดขนาดของถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ (Reduction of Natural Habitat) เป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของมนุษย์ ผืนป่ามักจะถูกแบ่งแยกเป็นหย่อมๆ เนื่องจากการใช้พื้นที่ป่าเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นที่อยู่อาศัยตั้งบ้านเรือน จึงทำให้พื้นที่อาณาเขตของช้างป่าตามธรรมชาติจึงลดลงเรื่อยๆ

ป่าแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างป่ามีสภาพเสื่อมโทรม (Degradation of Habitat) เกิดขึ้นได้ทั้งตามปัจจัยธรรมชาติและปัจจัยกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การเกิดไฟป่า การแผ้วถางป่า การทำไม้ หรือ การมีกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ป่าของมนุษย์ จนทำให้ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของช้างป่าเสื่อมโทรมลง และส่งผลให้ช้างขาดแคลนพืชอาหาร

⁵ สุพล จิตรวิจิษณ์, ชลธร ชำนาญคิด และ เสาวนีย์ สารเนตร คนกับช้างป่าสถานการณ์ใหม่ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี, (กรุงเทพมหานคร) น 37.

2.2.1 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการกระทำของช้างป่าในปัจจุบัน: กรณีศึกษาพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย

กรณีศึกษาช้างป่าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

รูปแบบความขัดแย้งที่พบมากที่สุดบริเวณทางตอนใต้ ของพื้นที่อุทยาน คือ การที่ช้างป่าออกมากินและทำลายพืชเกษตร ซึ่งทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนจากผลผลิตทางการเกษตร ที่ได้รับความเสียหาย ขาดแคลนรายได้และตกอยู่ในความหวาดกลัวและหวาดระแวงจากการปะทะกับช้างป่า ปัญหานี้ส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อช้างป่าและก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อพื้นที่อนุรักษ์

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน มีรายงานว่ามีช้างป่าเสียชีวิตอันเนื่องมาจากความขัดแย้งนี้ไม่น้อยกว่า 5 ตัว รูปแบบการขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า นับตั้งแต่ที่นักวิจัยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลจำนวน 922 วัน พบว่า มีเหตุการณ์ความเสียหายของพืชเกษตรทั้งสิ้น 835 เหตุการณ์ หรือเฉลี่ยประมาณ 29 เหตุการณ์ต่อเดือน และมีเกษตรกรจำนวนถึง 243 ราย ที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหาย และยังไปกว่านั้นบริเวณระยะทางตามแนวขอบป่าที่ช้างออกมาทำความเสียหายถึง 64 กิโลเมตร มีพืชเกษตรเสียหาย 52 ชนิด พบทั้งร่องรอยของการกัดกินและการเหยียบย่ำทำลาย โดยพืชเกษตรที่อยู่ในช่วงกำลังให้ผลผลิตได้รับความเสียหายมากที่สุด ถึง 55% เมื่อทำการประเมินมูลค่าความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีมูลค่าความสูญเสียเฉลี่ยปีละ 3,293,766 บาทต่อนักวิจัยได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับปัญหาช้างป่าออกมาหากินนอกพื้นที่ป่าทางตอนใต้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเหล่านี้ว่า มีสาเหตุหลักมาจากปัจจัยสามประการ ดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก คือ เส้นทางเคลื่อนย้ายตามธรรมชาติถูกตัดขาด สภาพผืนป่าทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานถูกแบ่งแยกออกเป็นสองฝั่ง เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทำให้เป็นอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายประชากร ซึ่งจุดที่แคบที่สุดระหว่างป่าสองฝั่งในพื้นที่ ต.ป่าเต็ง อ.แก่งกระจาน จึงมักถูกใช้เป็นเส้นทางเคลื่อนที่ย้ายประชากรของช้างป่าในบางฤดูกาล จึงเท่ากับเป็นการบังคับให้ช้างต้องเคลื่อนที่ผ่านพื้นที่เกษตรกรรม และทำให้เกิดความเสียหายตามมา

ประการที่สอง คือ แหล่งน้ำในผืนป่าด้านตะวันออกขาดแคลนในช่วงฤดูแล้ง จึงมีผลดึงดูดให้ช้างป่าออกมาใช้แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นตามขอบป่า จึงเพิ่มโอกาสในการทำให้ช้างเข้ามาใกล้กับพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะหากเป็นแปลงเกษตรที่มีการปลูกพืชเกษตรที่เป็นที่ชื่นชอบของช้าง

ประการสุดท้าย คือ พืชเกษตรดั้งเดิมข้าง กล่าวคือ แปลงเกษตรกรรมจำนวนมากตามขอบป่าปลูกพืชเกษตรหลายชนิดที่เป็นที่ชื่นชอบของช้าง ดังนั้น ผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้ช้างกลับออกมาบุกรุกพื้นที่เกษตรอย่างสม่ำเสมอ เพราะติดใจในรสชาติ รวมทั้งคุณค่าทางสารอาหารที่เหนือกว่าพืชอาหารตามธรรมชาติ

กรณีศึกษาพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ

รูปแบบความขัดแย้งที่พบในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ คือ การบุกรุกทำลายพืชไร่ของช้างป่าโดยรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ ซึ่งตลอดระยะเวลา 20 เดือนของการเก็บข้อมูล พบว่าช้างป่าที่นี้เข้ามากินพืชไร่ของชาวบ้านตลอดทั้งปี ทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน แต่ระยะเวลาของการเข้ามาทำลายจะอยู่ในช่วงของการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยเฉพาะมะม่วงและอ้อย ซึ่งจะอยู่ในเดือนเมษายน-พฤษภาคม และพฤศจิกายน-มีนาคม ช่วงเวลากลางคืนตั้งแต่ 20.00 ถึง 02.00 น. เป็นช่วงที่ช้างป่าเข้ามาทำลายพืชผลทางการเกษตรมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจถึง 1.5 ล้านบาท นอกจากนี้ ระยะห่างจากแนวป่าที่ช้างออกมานั้น พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของเหตุการณ์อยู่ในระยะไม่เกิน 750 เมตร จากแนวป่า และโดยส่วนใหญ่ มากกว่าครึ่งหรือประมาณ 2 ใน 3 เป็นฝีมือของช้างโทน

กรณีศึกษาพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

รูปแบบความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี คือ การที่ช้างป่าจะมากินสับประททุกวัน และในเวลากลางคืน สาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากการบุกเบิกที่ดินเพื่อการปลูกสับประทและทำการเกษตรอื่นๆ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เข้าพื้นที่ป่าจากกรมป่าไม้เพื่อจัดสรรเป็นที่ทำกินให้แก่ชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีการบุกรุกขยายพื้นที่เพื่อปลูกสับประทกันมากขึ้นและช้างเดินผ่านพื้นที่ไร่ที่ไม่มีเจ้าของฝ้ายอยู่ การกินสับประทของช้างเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี 2540 ช้างป่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็วโดยใช้เวลาหากินบริเวณชายป่าใกล้ไร่สับประทนานขึ้น

ในช่วง พ.ศ. 2538- 2546 พบว่า ช้างป่ากุยบุรี เกิดปัญหาความขัดแย้งถึงขั้นที่เรียกว่ารุนแรงมาก มีช้างป่า nib สิบตัวต้องสังเวยชีวิตไปกับปัญหานี้ จนเรื่องนี้เป็นข่าวใหญ่โตและได้รับการกล่าวถึงกันมากขึ้นในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ป่ากุยบุรี นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังมิได้ลดน้อยลงไป แม้ว่าจะเกิดจุดเปลี่ยนสำคัญหลายครั้ง โดยเฉพาะมีการจัดตั้งโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องพระราชดำริ

เมื่อปี 2541 ซึ่งสามารถลดระดับความรุนแรงลงไปได้มากระดับหนึ่ง แต่ปัญหายังคงอยู่และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของทั้งคนและสัตว์ป่า

พื้นที่โดยรอบอุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 543 แปลง มีจำนวน 217 แปลง ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาช้างป่าเข้าไปรบกวนพืชไร่ สามารถประเมินผลกระทบจากความเสียหาย ได้ถึง 4.29 ล้านบาทต่อปี ความรุนแรงจะแตกต่างกันออกไปตามช่วงเวลา ในช่วงเวลา ช่วง 16.00 – 22.00 น. เดือนมีนาคม – เดือนพฤษภาคม หรือในช่วงฤดูแล้ง ช้างป่าจะออกมากินสับประรดในไร่มากที่สุด

กรณีศึกษาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ และพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างของเหตุการณ์และสถานการณ์บางส่วนของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีอีกหลายพื้นที่ที่ยังไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษากรณีความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน กรณีศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

2.2.2 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการกระทำของช้างป่าในปัจจุบัน : กรณีศึกษา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนครอบคลุมมีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,079 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นการเชื่อมกันระหว่าง 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี นอกจากนี้เขตรักษาพันธุ์ป่าเขาอ่างฤๅไนเป็น 1 ใน 7 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีประชากรช้างป่ามากกว่า 300-400 ตัว และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 จากการรายงานผลสำรวจประชากรช้างป่าในประเทศไทยของนายสุนทร ฉายาวัฒน์ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ในวันที่ 13 มีนาคม 2560 ที่ผ่านมา

ดร.ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์ ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช “อัตราการเพิ่มขึ้นของช้างป่าร้อยละ 7 ทำให้เราสามารถคาดการณ์ประชากรช้างป่าในอีก 10 ช้างหน้าได้น่าจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 670 – 680 ตัว

ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนและช้างป่า ทวีความรุนแรงมากที่สุดในจังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำเภอแก่งหางแมว รูปแบบความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าที่พบมากที่สุด คือ การกินและการทำลายพืชผลทางการเกษตร เกษตรกรจำนวนมากสูญเสียรายได้ อันเนื่องมาจาก

พืชผลทางการเกษตรถูกทำลายคิดเป็นมูลค่ามหาศาล นอกจากความสูญเสียทางด้านทรัพย์สินแล้วยังรวมไปถึงการสูญเสียทางด้านชีวิตและร่างกาย

จากการสัมภาษณ์ ท่านวิสุทธ์ ประกอบความดี หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดจันทบุรี พบว่า ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในจังหวัดจันทบุรี เริ่มตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ได้เกิดภัยจากการกระทำของช้างป่า จำนวนทั้งหมด 88 ครั้ง ประกอบด้วย ผู้เสียชีวิตจำนวน 16 คน ผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวน 19 คน ความเสียหายแก่พื้นที่เกษตร จำนวน 2,500 ไร่ และมีบ้านพังจำนวน 11 หลัง เงินช่วยเหลือจำนวนทั้งสิ้น 1, 289,760.50 บาท

อำเภอแก่งหางแมว มีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 768, 731 ไร่ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 17, 458 ไร่ ประกอบด้วย 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลแก่งหางแมว ตำบลพวา ตำบลขุนซ่อง ตำบลเขาวงกต และตำบลสามพี่น้อง ซึ่งมีพื้นที่การเกษตร จำนวน 409, 198 ไร่ ครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 8, 756 ไร่ ประเภทการปลูกพืช ประกอบด้วย พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น จำนวน 13,813 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 706 ไร่ ประเภท ข้าวนาปี พื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน 394, 568 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จำนวน 28 ไร่ และพื้นที่ปลูกพืชผัก 83 ไร่

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากจากการกระทำของช้างป่า ในการวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช้างป่า) เพื่อสำรวจผลกระทบความสูญเสียด้านชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงพืชผลทางการเกษตร ตลอดจนสำรวจความพึงพอใจของผู้ประสบภัยพิบัติ (ช้างป่า) ในการได้รับค่าชดเชยความเสียหายจากการกระทำของช้างป่า ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขภายใต้หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556

จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช้างป่า) ในเขตพื้นที่ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้ประสบภัย (ช้างป่า) กรณีเสียชีวิต เป็นจำนวน 5 คน ประกอบด้วย เพศชาย 5 คน ได้แก่

1. นายทองแดง ทูมมานอก
2. นายจรรยา ทองยาง
3. นายอู่ย ศรีภักดิ์
4. นายมีชัย บุระพุทธ
5. นายทวีพร พ่วงกระโทก

จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัย (ข้างป่า) ในเขตพื้นที่ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่า กรณีได้รับบาดเจ็บ มีจำนวนทั้งหมด 14 คน เพศชาย 4 คน เพศหญิง 1 คน ซึ่งแบ่งประเภทของการได้รับบาดเจ็บดังต่อไปนี้

<u>ชื่อ-นามสกุล</u>	<u>ประเภทความเสียหาย</u>
1 นายฉิบ สุขสวัสดิ์	สะโพกหลุด
2 นางนวล เสี่ยมจิตต์	ข้อเท้าขวา ต้นขาขวาหัก ศรีษะแตก
3 นางนารี วงศ์สุวรรณ	*กระดูกข้อเท้าซ้ายหัก บาดเจ็บบริเวณซี่โครง ถูกตัดข้อเท้า
4 นางวรรณดี นวรัตน์	บาดเจ็บเล็กน้อย
5 นายสุรศักดิ์ ทรงเจริญ	บาดเจ็บเล็กน้อย
6 นางบังอร เขาโพธิ์งาม	บาดเจ็บเล็กน้อย
7 นางเกลินี ชำนาญศิลป์	บาดเจ็บเล็กน้อย
8 เด็กชายอนุรักษ์ ปังศรี	แขนหัก 2 ข้าง นอนโรงพยาบาล 10 วัน
9 นางสาวรี ปังศรี	กระดูกเชิงกรานหัก
10 นายนม ยลาย	บาดเจ็บเล็กน้อย
11 นายบุญมี จันทร์ศรีเมือง	บาดเจ็บเล็กน้อย
12 เด็กหญิงสร้อยสุขกัญญา ธรรมมงคล	บาดเจ็บเล็กน้อย
13 นายกฤษดา มาลัย	บาดเจ็บร่างกาย เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล
14 นายศักดิ์สิทธิ์ มาลัย	บาดเจ็บร่างกาย เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล

จากการสัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัย (ข้างป่า) ในเขตพื้นที่ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่า กรณีความเสียหายในพื้นที่ทำกิน จำนวน 25 คน เพศชาย 15 คน และ เพศหญิง 10 คน

<u>ชื่อ นามสกุล</u>	<u>ประเภทความเสียหาย</u>	<u>จำนวนไร่</u>
<u>กรณีความเสียหายในพื้นที่ทำกิน</u>		
1. นายจรูญโรจน์ ท่องแท้	ยางพารา	16 ไร่
	สับปะรด	3 ไร่
2. นายบุญธรรม บัวใหญ่	มันสำปะหลัง	2 ไร่

3.นางบรรจง คชเดช	ลองกอง	2 ไร่
4.นายศิริชัย กลิ่นมาก	กล้วยไข่	2 ไร่
5.นายกฤษดากร วงษ์สรรค์	ปาล์ม	10 ไร่
6.นายมานพ เอี่ยมจิตร	ยางพารา	30 ไร่
7.นางสาวปาริชาติ วงศ์วรรค์	ปาล์ม	6 ไร่
8.นางนงลักษณ์ เสาวโร	ยางพารา	21 ไร่
9.นายสุขุม เมธาวรากุล	กล้วย	4 ไร่
10.นางทองเจียม เฟื่องสุข	ทุเรียน ยางพารา	4 ต้น 14 ต้น
11.นางวิไล ควรหมื่น	มันสำปะหลัง	ครึ่งไร่
12.นายสุรียา ระยับศรี	ลองกอง	15 ต้น
13.นายประสงค์ เพชรนอก	นาข้าว	6 ไร่
14.นางละม่อม บุญมาก	มันสำปะหลัง	20 ไร่
15.นางสาวประมาณ แก้วสาย	มันสำปะหลัง และผลไม้	5 ไร่
16 นายพจน์ หม่อมศิลา	ทุเรียน	8 ต้น
17 นายสุชาติ เจริญชื่น	สวนมะพร้าว	40 ต้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

18 นายบวร ทองประมุล	มันสำปะหลัง	6 ไร่
19 นายสุรศักดิ์ แสงทอง	กล้วยไข่	10 ไร่
20 นายประเทือง คีศิริ	มันสำปะหลัง	18 ไร่
21 นางสาวอุทุมพร ประเสริฐสังข์	กล้วยน้ำว้า	7 ไร่
22 นางหนู แก้วลอย	กล้วยไข่ มันสำปะหลัง กล้วยน้ำว้า	5 ไร่
23 นางสาวสำลี กองแก้ว	มันสำปะหลัง สับปะรด	20 ไร่
24 นายพงษ์กาน คำแก้ว	มันสำปะหลัง	14 ไร่
	ปาล์ม	10 ไร่
25 นายวิเชียร ขจรกลิ่น	ปาล์ม	17 ไร่

จากการสำรวจพบว่า ผู้ประสบภัยพิบัติ (ข้างป่า) ผลกระทบจากการกระทำของช้างป่า กรณีความเสียหายในพื้นที่ทำกิน เป็นอันดับที่ 1 รองลงมากรณีความเสียหายกรณีได้รับบาดเจ็บ ลำดับที่ 3 กรณีความเสียหายแก่ชีวิต ซึ่งแต่ละกรณีจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่แตกต่าง กันไป ดังนั้น ในส่วนถัดไปจะศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราจำนวนเงินใน ค่าชดเชยความเสียหาย

2.2.3 หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราจำนวนเงินในค่าชดเชยความเสียหาย ตาม หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 27 แห่งระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 กระทรวงการคลังจึงกำหนดหลักเกณฑ์และ วิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินไว้ดังต่อไปนี้

ขอบเขตการจ่ายเงินอุดหนุนราชการ จะต้องเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามความหมายแห่งระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้กำหนดคำนิยามของ “ภัยพิบัติ” และ คำนิยาม “ผู้ประสบภัย” ไว้ในข้อ 5 ของระเบียบนี้ คือ

คำว่า “ภัยพิบัติ” หมายความว่า สาธารณภัย อันได้แก่ อัคคีภัย วัตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง ภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง ภัยจากลูกเห็บ ภัยอันเกิดจากไฟฟ้า ภัยอันเกิดจากโรคระบาดของแมลง หรือ ศัตรูพืชทุกชนิด ภัยอันเกิดจากโรคที่แพร่หลายหรือระบาดในมนุษย์ อากาศหนาวจัดผิดปกติ ภัยสงคราม และอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ก่อการร้าย กองกำลังนอกประเทศ ตลอดจนภัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ หรือมีบุคคล หรือสัตว์ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน⁶

“ผู้ประสบภัย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน แต่ไม่รวมส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐ

จากคำนิยามดังกล่าว ภัยพิบัติ (ข้างป่า) จัดอยู่ในคำนิยาม “ภัยพิบัติอื่นๆไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ หรือมีบุคคล หรือสัตว์ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน

ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ได้กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข และอัตรากำหนดการจ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ดังต่อไปนี้ คือ⁷

ตารางที่ 2.1 เงื่อนไข และอัตรากำหนดการจ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

ด้านการดำรงชีพ	กำหนดการให้ความช่วยเหลือ โดยคำนึงถึงสภาพและเหตุการณ์ตามความเหมาะสม 5.1.1 ค่าอาหารจัดเลี้ยงวันละไม่เกิน 3 มื้อ มื้อละไม่เกิน 30 บาท ต่อคน 5.1.2 ค่าถุงยังชีพชุดละไม่เกิน 550 บาท ต่อครอบครัว
----------------	---

⁶ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ข้อ 3.

⁷ หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ข้อ 5.

	<p>5.1.3 ค่าจัดซื้อหรือจัดหาน้ำสำหรับบริโภคและใช้สอยในที่อยู่อาศัย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นจนกว่าเหตุการณ์ประสภภัยพิบัติจะเข้าสู่ภาวะปกติ</p> <p>5.1.4 ค่าจัดหาสิ่งของในการดำรงชีพเบื้องต้น กรณีที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหายทั้งหลัง เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัพละไม่เกิน 3,000 บาท</p> <p>5.1.5 ค่าวัสดุซ่อมแซมหรือก่อสร้างที่อยู่อาศัยประจำ ซึ่งผู้ประสภภัยพิบัติเป็นเจ้าของที่ได้รับความเสียหายเท่าที่จ่ายจริง หลังละไม่เกิน 33,000 บาท</p> <p>5.1.6 ค่าวัสดุซ่อมแซมหรือสร้างยั้งชั่วคราว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ ที่ได้รับความเสียหาย เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัพละไม่เกิน 5,000 บาท</p> <p>5.1.7 กรณีที่ผู้ประสภภัยพิบัติเข้าบ้านเรือนของผู้อื่น และบ้านเช่าเสียหายจากภัยพิบัติทั้งหลังหรือเสียหายบางส่วนจนอยู่อาศัยไม่ได้ ให้ช่วยเหลือเป็นค่าเช่าบ้านแก่ผู้ประสภภัยพิบัติ เท่าที่จ่ายจริง ในอัตราครอบครัพละไม่เกินเดือนละ 1,700 บาท เป็นเวลาไม่เกิน 2 เดือน</p> <p>5.1.8 ค่าตัดแปลงสถานที่สำหรับเป็นที่พักชั่วคราว เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัพละ ไม่เกิน 2,200 บาท หรือค่าผ้าใบหรือผ้าพลาสติกหรือวัสดุอื่น ๆ สำหรับกันแดดกันฝน เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัพละไม่เกิน 900 บาท</p> <p>5.1.9 ค่าใช้จ่ายที่ส่วนราชการจัดหาสาธารณูปโภคในที่พักชั่วคราว</p> <p>(1) ค่าไฟฟ้าให้เป็นไปตามที่การไฟฟ้านครหลวงหรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะเรียกเก็บ สำหรับกรณีที่ท้องถิ่นนั้นไม่มีไฟฟ้า ให้จัดอุปกรณ์แสงสว่างอื่น ๆจ่ายจริงตามความจำเป็น</p> <p>(2) จัดหาน้ำบริโภคและใช้สอยจากหน่วยงานที่จังหวัดและอำเภอมีอยู่ เช่น การประปาส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง หน่วยดับเพลิงเทศบาล เป็นต้น หรือจัดซื้ออุปกรณ์บรรจุน้ำตามความจำเป็นของจำนวนผู้ประสภภัยพิบัติ รวมทั้งการจัดซื้อเพื่อบริโภคใช้สอย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น</p>
--	---

	<p>(3) จัดสร้างหรือจัดหาห้องน้ำ ห้องส้วม 1 ที่ต่อ 10 คน เท่าที่จ่ายจริง เฉลี่ยที่ละไม่เกิน 1,500 บาท</p> <p>(4) จัดสร้างที่รองรับ ทำลาย หรือกำจัดขยะมูลฝอย เท่าที่จ่ายจริงตาม ความจำเป็น</p> <p>5.1.10 ค่าเครื่องนุ่งห่ม รายละไม่เกิน 1,000 บาท</p> <p>5.1.11 ค่าเครื่องมือประกอบอาชีพ และหรือเงินทุนสำหรับผู้ ประสบภัยพิบัติ ที่เป็นอาชีพหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวของ ผู้ประสบภัยพิบัติ เท่าที่จ่ายจริง</p> <p>5.1.12 ค่าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ</p> <p>(1) กรณีบาดเจ็บสาหัสที่ต้องรักษาในสถานพยาบาลตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป ให้ จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 3,000 บาท</p> <p>(2) กรณีบาดเจ็บจนถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ ให้ช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท</p> <p>(3) กรณีภัยพิบัติที่เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่หรือรุนแรงเป็นที่สะท้อน ขวัญของประชาชนทั่วไป ให้จ่ายเงินและหรือสิ่งของปลอบขวัญผู้ที่ได้รับ บาดเจ็บที่รักษาตัวในสถานพยาบาล รายละไม่เกิน 2,000 บาท</p> <p>5.1.13 ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิต รายละไม่เกิน 25,000 บาท และในกรณีผู้ประสบภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หา รายได้เลี้ยงดูครอบครัว ให้พิจารณาช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวอีก ไม่เกิน 25,000 บาท</p> <p>5.1.14 กรณีอากาศหนาวมีอุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส และมีช่วงเวลากอากาศหนาวยาวนานติดต่อกันเกิน 3 วัน ให้จ่ายค่าจัดซื้อ เครื่องกันหนาวสงเคราะห์ราษฎรได้เท่าที่จ่ายจริง คนละไม่เกิน 240 บาท ทั้งนี้ จังหวัดหนึ่งไม่เกินงบประมาณปีละ 1,000,000 บาท</p>
ด้านสังคมสงเคราะห์	<p>ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้</p> <p>5.2.1 ช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์เพื่อบรรเทาภาวะวิกฤตเฉพาะหน้า แก่นักเรียน นักศึกษา ที่บิดา มารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือผู้มีรายได้ หลักเลี้ยงดูครอบครัวเสียชีวิตจากภัยพิบัติ คนละ 500 บาท</p> <p>5.2.2 จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพระยะสั้นเฉพาะพื้นที่ประสบ ภัยพิบัติแก่ผู้ประสบภัยเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวในภาวะวิกฤต โดยให้เบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่าที่จ่ายจริง ดังนี้</p>

	<p>(1) ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์การฝึกอาชีพเท่าที่จ่ายจริง คนละไม่เกิน 2,000 บาท</p> <p>(2) ค่าใช้จ่ายตอบแทนวิทยากร วันละไม่เกิน 500 บาท ไม่เกิน 10 วัน</p> <p>(3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปฏิบัติการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริงภายในวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท</p> <p>(4) ค่าอุปกรณ์ในการลงทุนประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมเท่าที่จ่ายจริง ครอบครัพละไม่เกิน 4,000 บาท</p>
<p>ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข</p>	<p>ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้</p> <p>5.3.1 จัดหาวัสดุ เคมีภัณฑ์ อาหาร และเวชภัณฑ์ สำหรับแจกจ่ายประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคน้ำ อาหารที่ปลอดภัย ดังนี้</p> <p>(1) ค่าวัสดุ เคมีภัณฑ์ สำหรับไปทำความสะอาดบ่อน้ำดื่มของประชาชน บ่อน้ำละไม่เกิน 30 บาท</p> <p>(2) น้ำดื่มแก่ครอบครัวที่ขาดแคลนน้ำสะอาดบริโภค ครอบครัพละไม่เกิน 200 บาท</p> <p>3) ค่าอาหารเสริมโปรตีน และอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายแก่ประชาชนผู้ประสบภัย เพื่อการฟื้นฟูสภาพร่างกายและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ครอบครัพละไม่เกิน 500 บาท</p> <p>5.3.2 จัดหาวัสดุ เคมีภัณฑ์ วัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับไปปฏิบัติงานช่วยเหลือประชาชน ปรับปรุงสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมป้องกันโรค ได้แก่</p> <p>(1) ค่าวัสดุ เคมีภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดบ่อน้ำสาธารณะ ติดตั้งประปาสนาม ทำลายแหล่งแพร่เชื้อโรค เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น</p> <p>(2) ค่าสารเคมีและวัสดุในกิจกรรมการล้างตลาด ได้แก่ ผงปูนคลอรีน 65 % และถุงดำใส่ขยะ เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น</p> <p>(3) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์สำหรับทดสอบเชื้ออุจจาระร่วงอย่างแรง น้ำ อาหาร และเครื่องดื่ม จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 100 บาท</p> <p>(4) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับเตรียมอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อนำส่งอุจจาระจ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 15 บาท และเพื่อนำส่งตัวอย่างน้ำ จ่ายได้ไม่เกินตัวอย่างละ 25 บาท สำหรับตรวจหาเชื้อก่อโรคอุจจาระ</p> <p>(5) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับการทดสอบอาหารจ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 30 บาท</p>

	<p>(6) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับตรวจวินิจฉัยโรคเลปโตสไปโรซิส จ่ายได้ ตัวอย่างละไม่เกิน 50 บาท</p> <p>(7) ค่ายาและเวชภัณฑ์ สำหรับการรักษาและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจ่ายได้ไม่เกินคนละ 60 บาท</p> <p>5.3.3 จัดหาวัสดุในการเก็บตัวอย่างอากาศ</p> <p>(1) ค่าวัสดุสำหรับเครื่องเก็บตัวอย่างฝุ่นละออง ขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน ประกอบด้วย แปร่งถ่าน 1 คู่ ปากกา เครื่องบันทึกอัตราการไหล แผ่นกราฟวงกลมบันทึก อัตราการไหล กระดาษกรองใยแก้ว และค่าตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ ตัวอย่างละไม่เกิน 4,000 บาท</p> <p>(2) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่างและน้ำยาวิเคราะห์ตะกั่ว ตัวอย่างละไม่เกิน 500 บาท</p> <p>(3) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยา และสารเคมี ในการเก็บตัวอย่าง และวิเคราะห์แก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท</p> <p>(4) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยา และสารเคมีในการเก็บตัวอย่าง และวิเคราะห์แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท</p>
<p>ด้านการเกษตร</p>	<p>ให้ดำเนินการช่วยเหลือเป็นตัวแทนในลำดับแรกแก่ผู้ประสบภัยพิบัติที่ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่กำกับดูแลแต่ละด้านของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้นโดยเบิกจ่ายได้ ดังนี้</p> <p>5.4.1 ด้านพืช</p> <p>5.4.1.1 ให้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่พืชตาย หรือเสียหายเป็นค่าพันธุ์พืชและค่าปุ๋ย ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด ตามจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรจริงที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ไม่เกิน 30 ไร่</p> <p>5.4.1.2 กรณีพื้นที่ทำการเพาะปลูกได้ถูกหิน ดิน ทราย ไม้ โคลน รวมทั้งซากวัสดุทุกชนิดทับถมจนไม่สามารถใช้เพาะปลูกได้ และหน่วยงานของรัฐไม่สามารถเข้าไปให้ความช่วยเหลือกรณีดังกล่าวได้ ให้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเป็นค่าจ้างเหมาในการขุดลอก ขนย้ายหิน ดิน ทราย ไม้ โคลน รวมทั้งซากวัสดุที่ทับถมพื้นที่แปลงเกษตรกรรม เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชอายุสั้นได้ในขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 5 ไร่</p>

	<p>5.4.1.3 กรณีราษฎรมีความจำเป็นต้องขนย้ายปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ให้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการขนย้ายปัจจัยการผลิตและผลผลิต ในอัตราร้อยละ 50 ของปัจจัยการผลิตและผลผลิตของเกษตรกรที่ดำเนินการขนย้าย</p> <p>5.4.1.4 กรณีเกิดการแพร่ระบาดของศัตรูพืช ให้จัดหาสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หรืออินทรีย์วัตถุ ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ทุกชนิดในการกำจัด การแพร่ระบาดของศัตรูพืชทุกชนิด</p>
ด้านประมง	ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประมงภัยที่สัตว์น้ำตายหรือเสียหาย โดยสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำ อาหารสัตว์น้ำ วัสดุทางการแพทย์ สารเคมีและ ยารักษาโรคที่จำเป็นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด ตามความจำเป็นและเหมาะสม
ด้านปศุสัตว์	<p>5.4.3.1 ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประมงภัยในกรณีที่เป็นการจัดหาพืชอาหารสัตว์ วัคซีนและเวชภัณฑ์รักษาสัตว์ เพื่อป้องกันและกำจัดโรค การฟื้นฟูสุขภาพสัตว์เลี้ยง และจัดหาอาหารสำเร็จรูปตามราคาท้องตลาด หรือตามความจำเป็นและเหมาะสม</p> <p>5.4.3.2 ให้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประมงภัยที่สัตว์ตาย หรือสูญหาย หรือแปลงหญ้าอาหารสัตว์เสียหายตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด</p>
ด้านเกษตรอื่น	<p>5.4.4.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการปรับแก้พื้นที่ การไถพรวน ยก ร่อง การก่อสร้างคันดิน เพื่อการเพาะปลูกพืชหรือประกอบกิจกรรมด้าน การเกษตรที่เป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประมงภัยพิบัติ</p> <p>5.4.4.2 ค่าซ่อมแซมอาคารชลประทานและระบบชลประทาน ให้สามารถใช้งานได้ในช่วงฉุกเฉิน โดยให้ดำเนินการได้เฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการระบายน้ำ</p> <p>5.4.4.3 ค่าจ้างเหมารถยนต์ ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟและเรือบรรทุก ของเอกชน เพื่อใช้ในการขนย้ายสัตว์เลี้ยงที่ประมงภัย และที่นำไป สนับสนุนหรือขนส่งพืชหญ้าอาหารสัตว์ หรืออาหารสัตว์ ให้เบิกจ่ายดังนี้</p> <p>(1) ค่าจ้างเหมารถยนต์และเรือบรรทุกของเอกชน ให้จ่ายเป็นรายวันตาม ราคาท้องถิ่น</p> <p>(2) ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น</p>

<p>ด้านบรรเทาสาธารณภัย</p>	<p>ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ โดยเบิกจ่ายได้ ดังนี้</p> <p>5.5.1 จัดหาภาชนะรองรับน้ำ เช่น โองซีเมนต์ ถังเหล็กอบสังกะสี ถังเก็บน้ำค.ส.ถ. ถังปูนฉาบเสริมลวด หรือถังเก็บน้ำประเภทอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่</p> <p>5.5.2 ซ่อมแซมภาชนะรองรับน้ำที่ชำรุดเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้เก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภคชั่วคราวเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้เก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภค</p> <p>5.5.3 ซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ ซึ่งมีได้อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการ ให้กระทำได้เฉพาะในกรณีเร่งด่วนจำเป็นเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยการซ่อมแซมนั้นต้องไม่ซ้ำซ้อนกับโครงการที่ได้รับงบประมาณดำเนินการในบริเวณนั้นอยู่แล้ว สำหรับการซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องเป็นกรณีที่ยังงบประมาณเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งตั้งไว้ในปีนั้น ได้ใช้จ่ายหมดแล้ว และหากไม่ซ่อมแซมจะบังเกิดความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์ หรือสร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรโดยส่วนรวม ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีหนังสือยืนยันข้อมูลดังกล่าวด้วย</p> <p>สิ่งสาธารณประโยชน์ที่ต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการซ่อมแซม เกิน 45 วัน ให้ใช้งบประมาณปกติดำเนินการ</p> <p>สำหรับสะพานหรือถนน หรือถนนที่มีท่อระบายน้ำที่ได้รับความเสียหายจนไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ให้ก่อสร้างสะพานไม้ชั่วคราว หรือเห่าที่จำเป็น เร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า</p> <p>กรณีในเขตชุมชนที่เกิดภัยพิบัติเป็นระยะเวลานาน ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนในการสัญจรไปมา ให้จัดทำสะพานไม้ทางเดินชั่วคราวได้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนตามความจำเป็น</p> <p>5.5.4 จำเหมากำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ อันได้แก่ สิ่งก่อสร้าง สาธารณประโยชน์ที่กีดขวางทางน้ำ หรือกิ่งไม้ ต้นไม้ เศษขยะ กอไผ่ ฯลฯ ที่อุดช่องทางน้ำเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ ทำให้สิ่งสาธารณประโยชน์ด้านทานน้ำไม่ไหว เกิดความชำรุดเสียหาย หรือเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน</p>
----------------------------	--

<p>ด้านการปฏิบัติงานให้ ความช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย</p>	<p>ให้เบิกค่าใช้จ่ายดังนี้</p> <p>5.6.1 ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์ รวมทั้งยานพาหนะของทางราชการหรือเอกชนที่นำมาช่วยเหลือโดยสมัครใจและไม่คิดมูลค่า ซึ่งชำรุดเสียหายในระหว่างปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัย ตามความจำเป็นให้อยู่ในสภาพเดิม เฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบภัยสำเร็จลุล่วงไปได้</p> <p>5.6.2 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น รวมทั้งค่ากระแสไฟฟ้า สำหรับยานพาหนะ เครื่องจักรกล และเครื่องสูบน้ำหรือผลักดันน้ำของทางราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน ที่นำมาใช้ปฏิบัติงานช่วยเหลือโดยความสมัครใจโดยไม่คิดมูลค่าและคำนึงถึงความจำเป็นและประหยัด และการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ</p> <p>5.6.3 กรณีที่เครื่องสูบน้ำหรือเครื่องผลักดันน้ำหรือยานพาหนะของทางราชการและเอกชนที่นำมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติไม่เพียงพอและไม่สามารถขอความร่วมมือจากภาคเอกชนได้ ให้เช่าหรือจ้างเหมาเครื่องสูบน้ำหรือเครื่องผลักดันน้ำหรือยานพาหนะเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้เท่าที่จำเป็นเร่งด่วนโดยจ่ายค่าเช่าเป็นรายวันตามราคาท้องถิ่น</p> <p>5.6.4 ค่าจ้างเหมาหรือจ้างแรงงานแบกหามสิ่งของ รวมทั้งค่าจ้างเหมาแรงงานจัดหีบห่อให้ใช้เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการก่อน ในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ให้จ้างบุคคลภายนอกได้ ตามจำนวนที่เห็นควรตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน</p> <p>5.6.5 ค่าตอบแทน ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัย ให้เบิกจ่ายได้ในกรณีที่งบประมาณปกติไม่เพียงพอหรือมิได้ตั้งไว้เพื่อการนี้ และให้เบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการ ดังนี้</p> <p>(1) เจ้าหน้าที่ควบคุมเครื่องสูบน้ำหรือเครื่องผลักดันน้ำให้เบิกจ่ายได้ 1 คน ต่อ 1 จุด ที่ตั้งเครื่องสูบน้ำหรือเครื่องผลักดันน้ำ</p> <p>(2) เจ้าหน้าที่คนขับรถยนต์บรรทุกเครื่องสูบน้ำ วัสดุ และครุภัณฑ์ 1 คน ต่อรถยนต์ 1 คัน</p>
---	---

	<p>(3) หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงาน ไม่เกิน 10 คน ต่อหน่วยต่อครั้ง</p> <p>(4) หน่วยสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงานไม่เกิน 3 คน ต่อหน่วยต่อครั้ง</p> <p>(5) หน่วยปฏิบัติงานด้านควบคุมป้องกันโรค ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน</p> <p>(6) ค่าตอบแทนสำหรับบุคคลภายนอกให้เบิกจ่ายตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน 5.6.6 ค่าอาหารจัดเลี้ยงเจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มาให้ความช่วยเหลือ วันละไม่เกิน 3 มื้อ มื้อละไม่เกิน 30 บาทต่อคน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มาให้ความช่วยเหลือ ต้องไม่ได้รับเงินอื่นใดจากทางราชการอีก</p> <p>5.6.7 ค่าใช้จ่ายในการรับ-ส่ง และติดต่อสื่อสาร เท่าที่จ่ายจริง</p> <p>5.6.8 ค่าวัสดุสำนักงานซึ่งเกี่ยวเนื่องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและค่าวัสดุในการจัดหีบห่อ ค่าจ้างเหมาบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น เช่าเครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ให้เบิกได้ตามระเบียบของทางราชการ</p>
--	---

สรุปอัตราจำนวนเงินในการชดเชยความเสียหาย ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 จะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และประเภทของภัยพิบัติที่ผู้ประสบภัยพิบัติได้รับ

ในส่วนสถานการณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช้างป่า) กรณีศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ พบว่า ความเสียหายจากภัยพิบัติ (ช้างป่า) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) กรณีความเสียหายแก่ชีวิต 2) ความเสียหายกรณีได้รับบาดเจ็บ และ 3) กรณีความเสียหายในพื้นที่ทำกิน ซึ่งได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหายที่แตกต่างกัน ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 ดังนี้ คือ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
กรณีความเสียหายแก่ชีวิต

ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 ข้อ 5.1.13 กำหนด ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิต รายละไม่เกิน 25,000 บาท และในกรณี

ผู้ประสบภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ให้พิจารณาช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวอีกไม่เกิน 25,000 บาท

จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช่างป่า) กรณีอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่ามีจำนวนผู้เสียชีวิต 5 คน ญาติผู้ประสบภัยได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากภัยพิบัติ (ช่างป่า) จำนวนรายละ 50,000 บาท ตามข้อ 5.1.13 ตามหลักตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556

กรณีได้รับบาดเจ็บ

ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ข้อ 5.1.12 กำหนด ค่าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ดังนี้ คือ

- (1) กรณีบาดเจ็บสาหัสที่ต้องรักษาในสถานพยาบาลตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 3,000 บาท
- (2) กรณีบาดเจ็บจนถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ ให้ช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท
- (3) กรณีภัยพิบัติที่เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่หรือรุนแรงเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชนทั่วไป ให้จ่ายเงินและหรือสิ่งของปลอบขวัญผู้ได้รับบาดเจ็บที่รักษาตัวในสถานพยาบาล รายละไม่เกิน 2,000 บาท

จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช่างป่า) กรณีอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่ามีจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนทั้งหมด 14 คน

กรณีความเสียหายในพื้นที่ทำกิน

ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ข้อ 5.4 ด้านการเกษตร กำหนดให้ดำเนินการช่วยเหลือเป็นตัวเงินในลำดับแรกแก่ผู้ประสบภัยพิบัติที่ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่กำกับดูแลแต่ละด้านของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้นโดยเบิกจ่ายได้ ดังนี้

5.4.1 ด้านพืช

5.4.1.1 ให้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่พืชตาย หรือเสียหายเป็นค่าพันธุ์พืชและค่าปุ๋ยตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด ตามจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรจริงที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ไม่เกิน 30 ไร่

ในส่วนเงินชดเชยความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติของช้างป่าทำลายพืชทางการเกษตร ต้องเป็นหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ตามข้อ 5.1.1กรณีพื้นที่การเพาะปลูกมีพืชตายหรือเสียหายโดยสิ้นเชิง ให้ช่วยเหลือตามจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เสียหายจริง ไม่เกินรายละเอียด 30 ไร่ ในอัตรา ดังนี้

ข้าว ไร่ละ 1,113 บาท

พืชไร่ ไร่ละ 1,148 บาท

พืชสวนหรืออื่นๆ ไร่ละ 1,690 บาท

จากการสัมภาษณ์จากผู้ประสบภัย ภัยพิบัติ (ช้างป่า) กรณีศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับความพึงพอใจในการช่วยเหลือการเยียวยาความเสียหายตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 พบว่า ผู้ประสบภัยทุกคน เห็นสมควรที่จะปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายจากการกระทำของช้างป่า

ดังนั้น ในส่วนถัดไปจะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับค่าชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของสัตว์ โดยเน้นเรื่องการชดเชยความเสียหายด้านชีวิต ด้านร่างกาย และด้านพืชผลทางการเกษตร เพื่อเสนอแนวเป็นแนวทางการแก้ไขกฎหมายในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของช้างป่า

2.3 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ในต่างประเทศ

กฎหมายในสมัยดึกดำบรรพ์นั้น เมื่อสัตว์ทำให้เกิดความเสียหาย หลักการลงโทษนั้น จะกระทำต่อสัตว์ไม่ใช่ต่อเจ้าของ โดยกำหนดเงื่อนไขว่าเจ้าของสัตว์จะต้องส่งมอบสัตว์ให้แก่ผู้เสียหายนำไปลงโทษตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด กฎหมายลักษณะนี้เรียกว่า “Sachhaftung” (thing-liability) แต่กฎหมายในยุคปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิล ลอว์ (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common Law) เมื่อสัตว์ทำให้เกิดความเสียหาย หลักการลงโทษให้เจ้าของให้เจ้าของหรือผู้ดูแลควบคุมสัตว์เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเรียกว่าหลัก “herrenhaftung” (personal-liability)

ในส่วนนี้จะศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ในต่างประเทศ ทั้งในระบบกฎหมายซีวิล ลอว์ (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์

(Common Law) และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ในประเทศไทย ตลอดจนถึงประกาศการกำกับพลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข เกี่ยวกับการกำหนดและจ่ายค่าทดแทน พ.ศ. 2552 ข้อ 9

2.3.1 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

คำนิยามของ คำว่า “สัตว์”

ในประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และประเทศไทย จะไม่ได้มีการแบ่งประเภทของสัตว์ ดังนั้น คำนิยามของคำว่า “สัตว์” ของประเทศระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หมายถึง สัตว์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ดุร้ายตามธรรมชาติ (faerae naturae) หรือสัตว์ที่นำมาเลี้ยงจนเชื่องแล้ว (domitae naturae) เป็นต้น เหล่านี้ย่อมอยู่ในความของคำว่า “สัตว์” ทั้งสิ้น เงื่อนไขมีแต่เพียงว่าสัตว์ที่จะอยู่ในบังคับของบทบัญญัติว่าด้วยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์นั้นจะต้องเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของเท่านั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าของโดยนิตินัยหรือโดยที่ปรากฏตามพฤติการณ์ ยกเว้นประเทศเยอรมัน ที่มีการกำหนดแบ่งประเภทของสัตว์ ตามลักษณะการใช้งาน โดยแบ่งสัตว์เลี้ยงที่ผู้รักษาสัตว์ใช้ทางอาชีพ ธุรกิจ หรือ เพื่อการเฝ้าดูแลรักษาสัตว์ และสัตว์เลี้ยงอื่นๆ

คำนิยามของคำว่า “ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์”

ในประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มิได้มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ในส่วนความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ตามกฎหมายของประเทศ โดยกำหนดความหมายโดยทั่วไป หมายถึง ความเสียหายอย่างใดๆ ที่เกิดจากการกระทำของสัตว์ ทั้งความเสียหายต่อเนื้อตัวร่างกาย ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ตลอดจนความเดือดร้อนรำคาญ สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน

บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สัตว์ไปกระทำละเมิด

กฎหมายของทุกประเทศย่อมมุ่งหมายเจ้าของสัตว์รับผิดชอบในกรณีสัตว์ได้ไปกระทำละเมิด ซึ่งเจ้าของสัตว์ หมายถึง เจ้าของกรรมสิทธิ์และเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมในตัวสัตว์นั้น นอกจากเจ้าของสัตว์แล้ว กฎหมายของทุกประเทศยังได้กำหนดตัวบุคคลอื่นนอกจากเจ้าของสัตว์ให้มีความรับผิดชอบด้วย โดยได้กำหนดใช้ถ้อยคำแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น ประเทศไทย สำหรับบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ได้กำหนดไว้ 2 คน คือ เจ้าของสัตว์ หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของไม่ว่าจะเป็นการรับเลี้ยงไว้แทนโดยสัญญาหรือโดยทางข้อเท็จจริง

เหตุยกเว้นความผิด

เหตุยกเว้นความรับผิดตามบทบัญญัติกฎหมายของแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่จะมีข้อยกเว้นในกรณีที่ประมาทวิสัย หรือ กรณีที่เป็นความผิดของผู้เสียหายเอง ซึ่งประเทศฝรั่งเศสก็ใช้เหตุยกเว้นความรับผิดในสองกรณีนี้เช่นเดียวกัน แต่ถือว่าเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดโดยศาล และจะอ้างเหตุได้เฉพาะสองกรณีนี้เท่านั้น จะอ้างว่าตนไม่มีความผิดไม่ได้ เนื่องจากความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ของประเทศฝรั่งเศสมีพื้นฐานความรับผิดแบบความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) สำหรับประเทศไทย ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และประเทศเยอรมัน ในกรณีบุคคลผู้รับดูแลสัตว์โดยมีสัญญากับผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ และกรณีผู้เลี้ยงรักษาสัตว์เฉพาะในกรณีสัตว์เลี้ยงที่ผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ใช้ในทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแล ผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ได้มีบทบัญญัติให้สามารถจะอ้างเหตุยกเว้นในเรื่องการใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดของสัตว์ ตามวิสัยและพฤติการณ์เพิ่มขึ้นมาอีกเหตุหนึ่งด้วย⁸

2.3.2 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common Law)

คำนิยามของ คำว่า “สัตว์”

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์ไว้ดังนี้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ตาม The Animal Acts 1971 แบ่งแยกประเภทของสัตว์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สัตว์ที่อันตราย (Dangerous Animal) และสัตว์ที่ไม่อันตราย (Non-dangerous Animal) ในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการแยกประเภทของสัตว์ออกเป็นสัตว์ป่า (Wild Animal) และสัตว์เลี้ยง (Domestic Animal) ไว้ใน Restatement (Second) of Torts นอกจากนี้ในบางมลรัฐได้คำนิยามคำว่า “สัตว์” ตามกฎหมายเฉพาะด้วย เช่น มลรัฐ เท็กซัส ได้มีการแบ่งแยกประเภทชนิดของสัตว์ว่า สัตว์ชนิดใดบ้างถือว่าเป็นสัตว์อันตราย (Dangerous wild animal) ใน The Texas Health and Safety Code

⁸ ชนพร เกิดผล. (2551). ความรับผิดเพื่อละเมิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) น.105-117.

คำนิยามของคำว่า “ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์”

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐมินเนโซต้า และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ตามกฎหมายในระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common Law) นอกจากความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เสียหายแล้ว ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส ก็รวมความไปถึง กรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากการจู่โจมของสัตว์ แม้จะไม่ได้ถูกเนื้อตัวร่างกายของผู้บาดเจ็บโดยตรงด้วย นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงความเสียหายทางด้านจิตใจด้วย เช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ กรณีความเสียหายที่เกิดจากสัตว์อันตราย (Dangerous animal) ก็จะสามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้

บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สัตว์ไปกระทำละเมิด

กฎหมายของทุกประเทศย่อมมุ่งหมายเจ้าของสัตว์และบุคคลอื่นนอกจากเจ้าของ ซึ่งเจ้าของย่อมหมายถึงเจ้าของกรรมสิทธิ์และเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมในตัวสัตว์นั้น นอกจากนี้กฎหมายของบางประเทศยังขยายความรับผิดชอบไปยังบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือยึดถือสัตว์โดยตรงอีกด้วย เช่น กฎหมายอังกฤษได้กำหนดให้ผู้เป็นหัวหน้าของครุว์เรือที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี เป็นเจ้าของหรือ ผู้ครอบครองสัตว์ต้องรับผิดชอบด้วย และถ้าสัตว์นั้นพ้นจากการถูกเป็นเจ้าของหรือถูกครอบครองของบุคคลนั้น ผู้ที่เป็นผู้ดูแลอยู่ก่อนยังคงเป็นผู้ดูแลต่อไปจนกว่าจะมีบุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้ดูแลแทน

เหตุยกเว้นความผิด

สำหรับบทบัญญัติของประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ กล่าวคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐมินเนโซต้า มลรัฐเท็กซัส และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย รวมถึงประเทศอังกฤษ ได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดไว้เป็นกรณีเดียวกันเพียงกรณีเดียว คือ กรณีที่เกิดจากความผิดของผู้เสียหายเอง ส่วนข้อเท็จจริงจะเป็นกรณีใดบ้างนั้นก็แตกต่างกันไปในรายละเอียด⁹

2.4 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ในประเทศไทย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

2.4.1 วิวัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ในประเทศไทย

⁹ เพิ่งอ้างถึง, น.151-156.

ในสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1962) ได้มีการตรากฎหมายขึ้นเรียกว่า “มังรายศาสตร์” ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระธรรมศาสตร์ของฮินดูอีกทอดหนึ่ง และได้บัญญัติกฎหมายครอบคลุมชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวลานนาในสมัยนั้นเกือบครบถ้วน รวมถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ในกฎหมายลักษณะซ่อน อำ และลัก กฎหมายลักษณะซ่อน อำ และลัก ในมังรายศาสตร์ ได้กำหนดค่าชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ โดยการแบ่งตามประเภทของสัตว์ กล่าวคือ ช้าง ม้า วัวควาย เป็ดไก่หมูสุนัข และมีการกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนหน้าที่ของเจ้าของสัตว์ในการร้องบอกให้บุคคลอื่นหลบเลี่ยงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวจะมีผลต่อความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด ในกรณีเจ้าของสัตว์ได้ใช้ความระมัดระวังเพื่อป้องกันความเสียหายตามสมควรแล้ว และหากยังคงเกิดความเสียหายขึ้นอยู่เจ้าของก็ไม่ต้องรับผิด

นอกจากนี้สภาพสังคมในสมัยสุโขทัยเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรมากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากการมีบทบัญญัติเฉพาะ ในกรณีที่ปศุสัตว์เข้าไปกินพืชไร่หรือเข้าไปก่อความเสียหายแก่พื้นที่ทางการเกษตรเป็นการเฉพาะ มีข้อสังเกตว่ากรณีที่สัตว์เข้าไปในที่ดินของผู้อื่นเพื่อหาอาหารกินนั้น แม้เจ้าของที่ดินจะเสียหายไปบ้างแต่ก็ไม่สามารถเรียกร้องให้เจ้าของสัตว์ชดใช้ราคาพืชผลที่สัตว์กินไปได้ ซึ่งคงจะอาศัยลักษณะที่ถ้อยที่ถ้อยอาศัยต่อกัน ทั้งเจ้าของที่ดินยังมีหน้าที่ต้องจับสัตว์นั้นไว้แล้วแจ้งต่อเจ้าของสัตว์อีกด้วย

สรุปค่าชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ในมังรายศาสตร์ มีบทบัญญัติที่ค่อนข้างครอบคลุมถึง 3 หัวข้อ ทั้งกรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายต่อคน กรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายต่อสัตว์ด้วยกันเอง และกรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินทางการเกษตรของผู้อื่น¹⁰

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จเป็นกฎหมายที่รวมเรื่องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน มีทั้งกฎหมายที่ดิน เอกเทศสัญญา และอื่นๆ รวมถึงละเมิดด้วย เนื่องจากสังคมในสมัยนั้นยังเป็นสังคมเกษตรกรรม กฎหมายกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นห่วงเรื่องอาหารการกินเป็นอันมาก ในลักษณะเบ็ดเสร็จจึงบัญญัติในเรื่องว่าด้วยการที่สัตว์เข้าไปทำความเสียหายแก่พืชผลต้นข้าวอยู่ด้วย มีบทเฉพาะกล่าวถึงเทศกาลเดือน 6 เดือน 9 เมื่อข้าวเป็นต้นเป็นลำ ให้ผูกช้างม้าโคกระบือเสียอย่าปล่อย ซึ่งถ้าปล่อยให้มันหลุดไปกินข้าวของผู้อื่นเข้า เจ้าของต้องรับผิด และมีบทบัญญัติห้ามเอาโคกระบือไปไถในนาของ

¹⁰ หลวงสุทิวาหนฤพุมิ. คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย ชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512-2513, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2512), น 335-337.

ผู้อื่น ผู้ใดละเมิดก็ให้ปรับใหม่ แล้วให้เอาตัวผู้ร้ายแต่งหมุ่ เปิด เหล้าไห เครื่องกระยา ฐูปเทียน มาเพื่อบูชาทำขวัญนางพระโพสพอีกด้วย ซึ่งในส่วนนี้ เห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องที่เจ้าของจงใจพาสัตว์เข้าไปในที่นาของผู้อื่น อันเป็นความรับผิดชอบเพื่อละเมิดที่เกิดจากการกระทำของตนเองมากกว่าจะถือเป็นการรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์¹¹

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการฟื้นฟูกฎหมาย ซึ่งบัญญัติความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสัตว์ไว้ หมวดกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับละเมิดในสมัยต่างๆ สันนิษฐานว่าคงจะอยู่ในชั้นเดียวกับธรรมศาสตร์ของมอญและพม่า แต่โดยมากก็มักจะแตกต่างกันอยู่ เนื่องจากบทบัญญัติในส่วนละเมิดนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการดำเนินตามศีลธรรมประเพณีของชุมชนเป็นสำคัญ จารีตประเพณีของชนชาติหนึ่งก็ย่อมที่จะแตกต่างกับจารีตประเพณีของอีกชนชาติหนึ่ง

นอกจากนี้ กฎหมายไทยได้ให้อำนาจแก่รัฐเข้าไปแทรกแซงเกี่ยวข้องได้ยิ่งกว่าตามกฎหมายมอญและพม่าอีกด้วย แต่ไม่ถึงขนาดให้อำนาจมากอย่างกฎหมายฮินดู ซึ่งอำนาจในการแทรกแซงนี้เห็นได้จากการที่ยอมให้เอกชนผู้เสียหาย มีอำนาจเรียกเอาค่าปรับเป็นการไล่โทษความผิด ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้รัฐสามารถเข้าไปแทรกแซงเรื่องระหว่างเอกชน เนื่องจากเชื่อว่ามีจารีตประเพณีห้ามผู้เสียหายจัดการแก้แค้นผู้กระทำผิด โดยผลการด้วยตนเองมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว โดยยอมให้ผู้เสียหายเรียกเงินค่าเสียหายแทนการนั้น และเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงเข้าเกี่ยวข้องแทรกแซงในข้อพิพาทระหว่างเอกชน เนื่องมาจากทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ผู้ถูกละเมิดได้รับค่าทำขวัญตามสมควร และเพื่อจะปราบปรามการอันเป็นปรีกษ์ต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนมิให้เกิดมีขึ้นใหม่ได้อีก

วิธีการที่รัฐเข้าแทรกแซงเกี่ยวกับเรื่องละเมิด คือ การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ ซึ่งจะตกแก่พระคลังหลวงส่วนหนึ่งอันเรียกว่า ฟินัย ซึ่งเชื่อว่าในตอนต้นๆ การชักชวนเข้ารัฐเช่นนี้ก็เสมือนว่าเป็นค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐในการที่เข้ามาช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดนั่นเอง แต่ต่อมาเมื่อเห็นว่า การเรียกเก็บเงินปรับนั้นไม่เป็นโทษที่เพียงพอแก่การปราบปรามความผิด ดังนั้น จึงมีการกำหนดการลงโทษทางร่างกายขึ้น กฎหมายอาญาอันแท้จริงจึงได้บังเกิดขึ้นและใช้ควบคู่ไปกับวิธีการลงโทษเดิม

¹¹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. , ปาฐกถา เรื่องกฎหมายสมัยอยุธยาของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, (คณะกรรมการจัดงานอนุสรณ์ อยุธยา, 2510), น.6.

บทบัญญัติเรื่องความเสียหายซึ่งสัตว์เลี้ยงได้ทำให้เกิดแก่พืชผลนั้น ได้บัญญัติไว้รวมเป็นการละเมิดเกี่ยวกับกิจกรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาช้านาน ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จารีตประเพณีจะต้องมีบทบัญญัติต่างๆ ขึ้นแต่เนิ่นๆ สำหรับใช้บังคับเมื่อเกิดละเมิดซึ่งทำให้กสิกรได้รับความเสียหาย ดังนั้น กฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งตกทอดมาจึงน่าจะรักษาร่องรอยแห่งบทบัญญัติในจารีตประเพณีเอาไว้บ้าง ความเสียหายซึ่งสัตว์เลี้ยงกระทำต่อพืชผลจึงถูกกล่าวไว้โดยละเอียดในบทกฎหมายเก่า โดยเฉพาะตอนต้นของกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ซึ่งนอกจากจะกำหนดความรับผิดของเจ้าของสัตว์แล้ว ยังกำหนดถึงหน้าที่ของเจ้าของนาที่สัตว์เข้าไปทำความเสียหายอีกด้วย ดังนี้¹²

(1) กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 1 บัญญัติถึงกรณีที่สัตว์หลุดออกไปเองและเข้าไปกินข้าวในไร่นาของผู้อื่น

หากเป็นครั้งแรก เจ้าของสัตว์ยังไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด และเจ้าของนามีหน้าที่จะต้องคืนสัตว์ให้เจ้าของสัตว์ไป หากเจ้าของนาปฏิเสธไม่ยอมคืนสัตว์นั้นให้แก่เจ้าของ เจ้าของนาจะต้องถูกปรับใหม่เป็นจำนวนกึ่งค่าของสัตว์นั้น

หากเป็นครั้งที่สอง เจ้าของสัตว์จะต้องใช้ค่าข้าวหรือค่าเสียหาย และมีหน้าที่ต้องตั้งเครื่องไว้สังเวญเจ้าทุ่งด้วยจึงมีสิทธิที่จะได้รับสัตว์คืนไปได้ ถ้าเจ้าของสัตว์ไม่เรียกร้องเอาสัตว์คืนเจ้าของนาก็สามารถเอาสัตว์นั้นไว้ โดยไม่ต้องรับผิดชอบในการที่สัตว์นั้นจะสูญหายไป แต่หากว่าเจ้าของนาทวงถามจะต้องยอมส่งคืนให้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติเช่นนี้นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่แต่ดั้งเดิมมาได้ถือกันว่า เจ้าของนามีสิทธิที่จะเอาสัตว์นั้นไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเสียได้ เพื่อทดแทนความเสียหาย และเพื่อเป็นโทษแก่เจ้าของสัตว์ด้วย แต่ต่อมากลายเป็นเพียงให้เจ้าของนามีแต่สิทธิยึดหน่วงสัตว์ไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าทำขวัญตามจำนวนที่จารีตประเพณีกำหนดไว้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าเจ้าของสัตว์จะต้องขอ “ไถ่” สัตว์นั้นกับเจ้าของนาด้วย

หากเป็นครั้งที่สาม เจ้าของสัตว์จะต้องถูกปรับใหม่ตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งยอมเปลี่ยนแปลงไปตามระยะแห่งความเจริญเติบโตของข้าว (มี 4 ระยะ) แต่ไม่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้น อนึ่ง เงินปรับใหม่นี้ยังต้องคำนวณตามชนิดและเพศของสัตว์อีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดว่าการที่กฎหมายบัญญัติเช่นนี้ น่าจะเป็นค่าที่เหลืออยู่จากการที่ถือกันมาแต่ดั้งเดิมว่า สัตว์นี้เองต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่มันเป็นต้นเหตุ นอกจากต้องใช้เงินปรับดังกล่าวแล้ว เจ้าของสัตว์ยังต้องใช้ราคาข้าวที่เสียหายไปให้เจ้าของนาอีกด้วย

¹² เห่งอ้าง, น 131-135.

กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 2 และ 3 บัญญัติ กรณีที่เจ้าของสัตว์ได้นำสัตว์เข้าไปในนาของผู้อื่น ซึ่งก็เช่นเดียวกับกรณีแรก คือ เจ้าของสัตว์ต้องใช้ค่าข้าวที่เสียหายให้แก่เจ้าของนาและต้องจ่ายเงินปรับ ซึ่งเงินปรับในกรณีนี้สูงกว่าในกรณีแรก แต่การคำนวณเงินปรับคงดำเนินไปตามแบบเดียวกัน กล่าวคือ ไม่คำนวณตามความร้ายแรงของความเสียหายที่มีขึ้นจริง แต่ยอมคำนวณตามระยะแห่งความเจริญเติบโตของข้าว (ซึ่งกรณีนี้มีเพียง 2 ระยะ) และชนิดของสัตว์และเพศของสัตว์

บทที่ 4 วางหลักการเรียกสินไหม หากความเสียหายเกิดขึ้นจากสัตว์เลี้ยงทิ้งฝูง

บทที่ 5 บัญญัติถึงความรับผิดชอบที่จะมีแก่เจ้าของนา หากเจ้าของนาได้ทุบตีหรือทำให้สัตว์บาดเจ็บ ถ้าเพียงแต่ตี ตนกั้หมดสิทธิเรียกค่าทดแทนความเสียหาย หากว่าตนทำให้สัตว์พิการจะต้องรับเวรสัตว์นั้นไว้และใช้ราคาสัตว์ให้แก่เจ้าของ ส่วนเจ้าของสัตว์จะต้องใช้ราคาข้าวที่สัตว์ได้กินไป ถ้าเจ้าของนาฆ่าสัตว์ต้องใช้ราคาสัตว์และหมดสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหาย กรณีจะเป็นเช่นเดียวกัน หากเจ้าของนาได้ทำให้สัตว์พิการหรือทำให้ตายโดยการใช้อาวุธยิง ฟัน แหวง สัตว์ และนอกจากนี้ยังจะต้องถูกโทษปรับทางอาญาเพิ่มอีกด้วย

บทที่ 8 บัญญัติอนุญาตให้เจ้าของนาฆ่าหมูซึ่งเข้ามากินข้าวได้ หากผู้เลี้ยงหมูไม่ได้จัดการขังไว้ในเล้า แต่เจ้าของนาก็จะต้องใช้ความระมัดระวังบางประการเช่นเดียวกัน เช่น ถ้าตนได้กองข้าวไว้ในที่ซึ่งมิได้ล้อมรั้วและสัตว์ได้กินข้าว นั้น ดังนี้ ตนยอมไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องอย่างใดหรือ เช่นเดียวกัน ถ้าหากบุคคลใดทำนาใกล้บ้าน ใกล้ทาง และมีได้ล้อมรั้ว ถ้าถูกสัตว์ทำให้ข้าวเสียหาย ตนกั้ไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องอย่างใด

บทที่ 13 บัญญัติถึงการที่บุคคลขับเกวียนลัดนาของผู้อื่น ในเมื่อข้าวกำลังมีรวงเจ้าของนามีสิทธิเอาโคหรือกระบือเทียมเกวียนนั้นไว้เป็นกรรมสิทธิ์เสียตัวหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีสิทธิเรียกเอาเงินปรับเป็นจำนวนเท่ากับค่าของขาเกวียน

บทที่ 14 หากความเสียหายเกิดขึ้นจากการไถนาล้าเข้าไปในนาของผู้อื่น เจ้าของนาผู้เสียหายมีอำนาจยึดโคที่เทียมไถไว้เป็นกรรมสิทธิ์ได้ตัวหนึ่ง และยังมีสิทธิเรียกเอาเงินปรับเป็นจำนวนเท่ากับค่าของคันไถ กฎหมายบัญญัติทำนองนี้เนื่องจากค่าของความคิดในครั้งดั้งเดิมเป็นอย่างเดียวกับต้นค้ำของบทบัญญัติในบทที่ 1, 2 และ 3 แห่งกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือเงินปรับใหม่นั้นยอมคำนวณโดยถือเอาสัตว์ หรือ เป็นวัตถุที่เป็นต้นเหตุทันทีของการเสียหายขึ้นตั้งเป็นเกณฑ์

สำหรับความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นแก่สัตว์เลี้ยงของผู้อื่นได้ทำขึ้น ก็คือ กรณีสัตว์เลี้ยง เช่น ช้าง โค กระบือ เข้าต่อสู้ทำอันตรายแก่กันและกัน จนสัตว์ข้างหนึ่งบาดเจ็บหรือตายลง เกิดปัญหาว่า ความรับผิดจะเป็นอย่างไร มีกล่าวไว้ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 142, 143, 144, 146, 148 และ 150 ซึ่งข้อพิพาทที่บทเหล่านี้กล่าวถึงเป็นกรณีเฉพาะอย่างที่ไม่แสดงหลักที่จะใช้ได้ทั่วไป อย่างไรก็ตาม ก็อาจค้นเอาแนวความคิดอย่างทั่วไปบางอย่างจากกรณีเฉพาะอย่างเหล่านี้ได้ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกันกับกฎหมายปัจจุบัน กล่าวคือ

1.) เจ้าของสัตว์จะต้องรับผิดชอบหากตนเองได้ยู่ให้สัตว์เข้าต่อสู้กัน เหตุผลก็เพราะกฎหมายถือว่า สัตว์ย่อมอยู่ในอำนาจของเจ้าของ สุดแล้วแต่เจ้าของจะบังคับควบคุมใช้ให้ทำอย่างไรก็ต้องอนุโลมตามเจตนาของเจ้าของ นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าในบางกรณีเช่นนี้กฎหมายบัญญัติให้นายต้องรับผิดชอบในการกระทำของคนใช้ด้วย (บทที่ 144, 146 และ 148) ซึ่งกรณีนี้คงเทียบได้กับกรณีจงใจกระทำละเมิดตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบัน

2.) เจ้าของสัตว์จะต้องรับผิดอีกเช่นเดียวกัน ถ้าการต่อสู้ระหว่างสัตว์เกิดขึ้นได้เพราะความประมาทเลินเล่อของตน เช่น การที่เจ้าของได้วางช้างตกมันไว้ใกล้กับช้างของผู้อื่น (บทที่ 142) หรือเจ้าของวางช้างตกมันไว้ โดยไม่ได้บอกเจ้าของช้างอีกคนหนึ่งให้ทราบ (บทที่ 143) เช่นเดียวกัน ในกรณีที่โคหรือกระบือมีนิสัยชอบไล่ขวิดชนตัวอื่นๆ ถ้าเจ้าของโคหรือกระบือตัวนั้นละเลยไม่เอาใจใส่ผูกโคหรือกระบือของตน ปล่อยให้ไปทำร้ายโคหรือกระบือของผู้อื่น เจ้าของจะต้องรับผิด (บทที่ 146) เช่นเดียวกันอีก สำหรับผู้ที่ขับโคให้เดินเข้าไปในที่ซึ่งไกลหนทางและผ่านเข้าไปใกล้โคอีกตัวหนึ่งซึ่งเจ้าของล่ามไว้ เป็นโอกาสให้โคของตนชนโคที่เขาล่ามไว้ตาย ผู้ขับโคต้องรับผิด (บทที่ 150)

3.) ถ้าปรากฏว่าเจ้าของสัตว์ไม่ได้มีผิด หรือไม่ได้ประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด เจ้าของสัตว์ก็ไม่ต้องรับผิด เช่น เมื่อเจ้าของวางช้างตกมันไว้ในที่ซึ่งไกลจากช้างของผู้อื่นโดยบอกให้ผู้นี้ทราบแล้ว หรือ โดยตนไม่ทราบว่าช้างของผู้อื่นอยู่ด้วย ดังนั้นถ้าช้างตกมันทำอันตรายแก่ช้างอีกตัวหนึ่งนั้น เจ้าของช้างตกมันไม่ต้องรับผิด (บทที่ 143) ในเรื่องโคหรือกระบือชนกันก็เช่นเดียวกัน ถ้าเจ้าของโคหรือกระบือฝ่ายหนึ่งมิได้ ยู่ให้สัตว์ชนกัน เจ้าของไม่ต้องรับผิด (บทที่ 146) หรือหากมีผู้ล่ามโคไว้ที่ทางเดิน และถูกโคอีกตัวหนึ่งซึ่งมีผู้ขับมาตามทางนั้นชนตาย เจ้าของโคตัวหลังนั้นไม่ต้องรับผิด (บทที่ 147) หรือในเมื่อโคที่ผูกไว้ในทุ่งนาขาดไปชนกันเอง เจ้าของโคทั้งสองฝ่ายก็ไม่ต้องรับผิดเช่นกัน (บทที่ 148)

สัตว์ตัวหนึ่งเข้าทำอันตรายแก่อีกตัวหนึ่งเอาข้างเดียวจนถึงตาย ส่วนสัตว์ที่ตายนั้นไม่ได้ต่อสู้ แต่อย่างไร ดังนี้ ผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์ตัวที่ทำร้ายสัตว์ผู้อื่นนั้นต้องรับผิดชอบ (บทที่ 146) อนึ่ง ในการที่สัตว์ทำอันตรายต่อสัตว์ผู้อื่นนั้นต้องใช้ราคาสัตว์ แต่มีกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าของสัตว์ที่ไปทำร้ายสัตว์นั้น ส่งสัตว์ของตนให้แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์ตัวที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บ และแลกเอาสัตว์ที่ตายหรือบาดเจ็บนั้นมา (บทที่ 142 และ 146) การทดแทนความเสียหายเป็นวัตถุโดยตรงทำนองนี้เป็นวิธีที่มีมานานเก่าแก่กว่าวิธีให้ใช้ค่าทำขวัญเป็นเงิน ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นร่องรอยเดิมของสภาพแห่งกฎหมายในชั้นที่ยังถือว่าสัตว์ต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง เพราะฉะนั้นเมื่อเจ้าของมอบสัตว์ของตนให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายจะโต้แย้งว่าไม่ใช้สิทธิแก้แค้นต่อผู้เป็นเจ้าของสัตว์นั้น

ดังนั้น กรณีที่ความเสียหายได้เกิดขึ้นแก่สัตว์เพราะสัตว์ของผู้อื่นทำให้เกิดขึ้นนี้ ผู้เสียหายมีแต่เพียงสิทธิเรียกค่าทดแทนความเสียหายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีสิทธิจะเรียกเงินค่าปรับใหม่

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการบัญญัติความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสัตว์ในกฎหมายประทุษร้ายส่วนแพ่ง ซึ่งถือเป็นกฎหมายกฎหมายใหม่ โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงให้คำจำกัดความเหตุการณ์ที่จัดว่าเป็นมูลของหนี้ที่กฎหมายปัจจุบัน เรียกว่า ละเมิดนั้นว่า “ประทุษร้ายทางแพ่ง” กล่าวคือ ทรงอธิบายตามแนวความคิดอย่างปัจจุบันว่า ความผิดทุกอย่างย่อมทำให้ผู้ที่ก่อความผิดนั้น ต้องมีหน้าที่ผูกพันในอันที่จะต้องทดแทนความเสียหายที่ตนเป็นต้นเหตุให้มีขึ้นเพราะความผิดของตนนั้น และได้มีการใช้คำนี้มาจนถึงเวลาที่ออกประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2468 ซึ่ง ร.แสงกาต์ เห็นว่า คำว่า “ประทุษร้ายทางแพ่ง” มีความหมายชัดเจนดีกว่าคำว่า “ละเมิด” และไม่ทำให้เข้าใจปะปนไปกับการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นมูลของหนี้อันเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาในกฎหมายเก่า ซึ่งโดยแท้จริงการนำมาใช้นั้น เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งได้เท่านั้น ซึ่งเป็นการแยกผลของความรับผิดชอบในทางอาญาออกจากผลแห่งการกระทำในทางแพ่ง¹³

ตามหลักกฎหมายประทุษร้ายส่วนแพ่งมีการใช้หลักความยินยอมไม่ทำให้การกระทำเป็นละเมิดอยู่ด้วย โดยมีการยกตัวอย่างในกรณีที่นายจ้ำจ้งคนเลี้ยงม้าซึ่งเป็นม้าเชื่องอย่างม้าธรรมดาซึ่ง

¹³ ร.แสงกาต์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526), น 131-135.

ทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างไม่ควรรู้ว่าม้าตัวนั้นจะทำอันตรายแก่คนเลี้ยงในภายหลัง เผอิญม้านั้นเป็นบ้าโชนหรือเตะคนเลี้ยงที่เป็นลูกจ้างขาหักหรือแขนหักก็ดี ลูกจ้างนั้นจะฟ้องเรียกค่าเสียหายกับนายจ้างไม่ได้ เพราะเหตุที่ลูกจ้างนั้นได้ยินยอมในชั้นต้นว่าจะเลี้ยงม้าตัวนั้นให้นายจ้าง และผู้เป็นเจ้าของไม่ได้มีความตั้งใจหรือเข้าใจอย่างหนึ่งอย่างใดว่าจะมีเหตุร้ายความเสียหายแก่ลูกจ้างกรณีนี้อยู่ในลักษณะเบ็ดเสร็จ มาตรา 1 หน้า 396 อันว่าด้วยหลักความยินยอมซึ่งกฎหมายบทนี้มีความหมายอย่างกว้าง ซึ่งเมื่อผู้ใดได้รับความเสียหายโดยความยินยอมของตนเองแล้ว จะมาฟ้องเรียกค่าเสียหายไม่ได้

สำหรับความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า โค กระบือ เป็นต้น จะต้องระวังมิให้สัตว์ของตนออกมาเหยียบย่ำหรือทำอันตรายแก่ผลประโยชน์ในที่ดินของผู้อื่น ในเรื่องนี้ให้ดูลักษณะเบ็ดเสร็จบทที่ 1 มาตรา 1 บทที่ 4 มาตรา 2 บทที่ 5 มาตรา 3 ในกฎหมายราชบุรี แต่ข้อบังคับกฎหมายนี้ไม่ได้หมายความว่ารวมถึงคดีที่บุคคลได้รับความเสียหาย

จากสัตว์พาหนะที่เจ้าของต้องเดิน หรือขี่บนถนนและทางหลวง ไม่ถือเป็นการผิดกฎหมาย โดยต้องทำความเข้าใจว่า เจ้าของสัตว์เหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อโจทก์สืบได้ว่า เหตุร้ายที่ตนได้รับจนเสียหายนั้น เกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าของสัตว์ผู้เป็นเจ้าของนั้นเอง หากโจทก์ไม่สามารถสืบความประมาทเลินเล่อของจำเลยได้ เจ้าของสัตว์ผู้เป็นเจ้าของจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เราขับรถหรือจูงโคบนถนนซึ่งไม่เป็นที่ห้าม มีบังเหียนและเชือกแน่นหนา แสดงให้เห็นว่าเจ้าของโคหรือเจ้าของรถนั้นไม่ได้มีความประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด หรือ กรณียกตัวอย่างเช่น มีคนจุดประทัด ทำให้ม้าตื่นผ่นเข้าไปในร้านริมถนน หรือ วัวหลุดวิ่งเข้าไปในร้าน เจ้าของร้านจำเป็นต้องสืบให้ได้ความเหมาะสมก่อนที่จะขณะคดีว่า เจ้าของม้าหรือโคนั้นมีความประมาทเลินเล่อหรือไม่ หากสืบไม่ได้คดีความดังกล่าวคงไม่ชนะ

เนื่องจากกฎหมายประทุษร้ายส่วนแพ่งได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศในระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ ดังนั้น การนำหลักประทุษร้ายส่วนแพ่งมาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมายจึงมีลักษณะเดียวกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ตามกฎหมายอังกฤษ โดยได้มีการแบ่งประเภทของสัตว์ออกเป็นสัตว์ดุร้ายกับสัตว์ไม่ดุร้ายด้วย ซึ่งลักษณะของความรับผิดจะแตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นเจ้าของสัตว์ดุร้ายโดยชาติกำเนิดแล้ว จะมีความรับผิดแบบเด็ดขาด แต่หากไม่ได้เป็นสัตว์ที่ดุร้ายโดยชาติกำเนิดจะมีข้อยกเว้นความรับผิดโดยผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าเจ้าของสัตว์มีความรู้สึกอยู่แล้วว่าสัตว์ของตนดุหรือเคยทำร้ายบุคคลอื่นมาก่อนความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์

ดังนั้น เมื่อสัตว์ของตนไปทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้น แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้¹⁴

1) เจ้าของสัตว์ที่เป็นสัตว์ที่มีความดุร้ายมาตั้งแต่กำเนิด จะต้องรับผิดชอบเสมอเมื่อสัตว์ของตนไป ทำอันตรายแก่ผู้อื่นที่ว่าสัตว์ร้ายมาแต่กำเนิดนั้น กล่าวคือ จำพวกพันธุ์สัตว์ที่มีความดุร้ายโดยชาติกำเนิดของสัตว์อยู่แล้ว อาทิเช่น เสือ ช้าง หมี ลิง เป็นต้น โดยเราจะเห็นได้ว่าสัตว์ประเภทเหล่านี้ อาจทำร้ายได้เสมอ แม้ว่าเจ้าของสัตว์อาจจะไม่รู้สึกรู้ว่าสัตว์ของตนดุร้ายมาก่อน หรือตั้งแต่เลี้ยงมายังไม่เคยเห็นสัตว์ของตนไป ทำอันตรายแก่ผู้ใดก็ตาม เจ้าของก็ยังคงต้องรับผิดชอบ ถ้าสัตว์ในครอบครองไปทำอันตรายต่อผู้อื่น โดยเจ้าของสัตว์นั้นๆ จะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียหายตามเหตุ

2) เจ้าของสัตว์ที่ไม่ได้เป็นสัตว์ที่ดุร้ายโดยชาติกำเนิด อาทิเช่น สุนัขบ้าน แมว หรือสัตว์เลี้ยงอื่นๆ จะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อเจ้าของผู้นั้นมีความรู้สึกอยู่แล้วว่าสัตว์ของตนเคยทำร้ายมาก่อนในอดีตนั้นเรื่องสุนัขเลี้ยงตามกฎหมายอังกฤษเขาจะยกเว้นให้ กรณีที่สุนัขไปกัดผู้ใด ผู้เสียหายนั้นจะต้องไปสืบให้สมก่อนว่าสุนัขตัวนั้นได้เคยกัดคนมาครั้งหนึ่งแล้ว ถ้าโจทก์สืบไม่ได้ในข้อนี้ เจ้าของสุนัขไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ในปัจจุบันเจ้าของสุนัขจะต้องรับผิดชอบเสมอเมื่อสุนัขของตนไปทำร้ายผู้อื่นโดยผู้เป็นโจทก์ในคดีไม่จำเป็นต้องสืบว่าสุนัขตัวนั้นได้เคยกัดและทำร้ายคนมาครั้งหนึ่งแล้วหรือไม่ในเรื่องนี้กฎหมายไทยก็ดูไม่ผิดกับกฎหมายอังกฤษมากนัก ดังมีอยู่ในพระราชบัญญัติรักษากฎที่ 5 เล่ม 3 กฎหมายโปลิศรักษาพระนคร ข้อ 39

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการร่างประมวลกฎหมายชุดใหม่ เพื่อจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแรก โดยการชำระรวบรวมบทกฎหมายเก่าเข้าเป็นหมวดหมู่ และเพิ่มเติมบทกฎหมายใหม่ให้ครบถ้วนเข้าเป็นประมวลตามแบบอย่างของชาวตะวันตก โดยกรรมการชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ร่างขึ้น โดยเลียนแบบโครงสร้างของประมวลกฎหมายเยอรมัน¹⁵

มาตรา 433 นั้นมีที่มาจากมาตรา 833 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน และมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มาตรา 833 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บัญญัติว่า

¹⁴ ขุนหลวงพระไกรสี (เทียม), หลักกฎหมายประทุษร้ายทางแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กองทัพอากาศ, ร.ศ. 126), น. 13-14

¹⁵ กรมร่างกฎหมาย, รายงานประชุมกรรมการร่างกฎหมาย วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2468.

“ถ้าผู้ใดถูกระทำให้ตาย หรือร่างกาย หรืออนามัย หรือทรัพย์สินของผู้นั้นได้รับความเสียหายเพราะสัตว์ บุคคลผู้รักษาสัตว์นั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ต้องเสียหายใน ความเสียหายใดๆ อันเกิดขึ้นแต่สัตว์นั้น ความรับผิดชอบนั้นย่อมจะไม่เกิดขึ้นหากเป็นความเสียหายที่เกิด จากสัตว์เลี้ยงที่ผู้รักษาสัตว์ใช้ในทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแลผู้รักษาสัตว์ หากผู้รักษา สัตว์พิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวัง อันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาสัตว์ หรือความเสียหายนั้น ย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น”

มาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ บุคคลซึ่งยึดถือสัตว์จะต้องรับผิดชอบ ถ้าหากตนไม่ สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้รักษาดูแลด้วยความระมัดระวังตามพฤติการณ์หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหาย ย่อมจะเกิดขึ้นแม้จะได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้ที่เร้าหรือยั่วสัตว์นั้นหรือเอา แก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นก็ได้¹⁶

การที่คณะกรรมการให้ความเห็นโดยเอกฉันท์ให้มีการร่าง มาตรา 433 โดยได้บันทึกถึง เหตุผลในการร่างแต่เพียงสั้นๆ ว่าเพราะมีคดีเกิดขึ้นในศาลอยู่เรื่อยๆ จึงเห็นว่าควรจะร่างมาตราเช่นนี้ ไว้ด้วย หลังจากได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 -2 ฉบับตรวจชำระ ใหม่ พ.ศ.2468 เป็นต้นมา หลักกฎหมายเรื่องความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ก็ได้รับการ บัญญัติไว้เป็นมาตรา 433 ซึ่งได้ใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

มาตรา 433 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคล ผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความ เสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่ การเลี้ยง การรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือ พิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้ ที่เร้าหรือยั่วสัตว์นั้นโดยละเมิด หรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นๆ ก็ได้

¹⁶ ไพจิตร บุญญพันธุ์, คำสอนชั้นปริญญาโท: กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ ภาค 1 ความรู้ทั่วไป และภาค 2 ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546), น.79-80.

2.4.2 กฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

หลักเกณฑ์การพิจารณาความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ ตามมาตรา 433

1. ความเสียหายอันเกิดจากสัตว์
2. สัตว์นั้นจะต้องเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของ หรือ ผู้รับเลี้ยงรับรักษา

คำนิยาม “สัตว์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433

หมายถึง สัตว์ทั้งปวงทุกชนิด ไม่ว่าจะ มีขนาดเล็กหรือใหญ่ หรือ มีลักษณะนิสัยดุร้ายหรือเชื่อง ไม่ว่าจะ เป็น สัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่า ไม่ว่าจะ เป็น สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลาน หรือ สัตว์ปีก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นสัตว์อะไรก็ได้¹⁷

คำนิยาม คำว่า “ความเสียหายเกิดจากสัตว์” ตามมาตรา 433 นี้ อาจเกิดได้ 2 กรณี

1. ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์โดยตรง หมายความว่า สัตว์ได้กระทำให้เกิดความเสียหายโดยตรง เช่น สุนัขกัด ม้าเตะ นกบินมาอุจจาระใส่ วิวชีวิต ช้างเหยียบ ฯลฯ ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย
2. ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ในทางอ้อม หรือที่เรียกว่าความเสียหายเป็นผลสืบเนื่องมาจากสัตว์ หมายความว่า สัตว์ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง แต่ก่อให้เกิดผลในทางอ้อม¹⁸

ตัวอย่างเช่น นายทองเอกเลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่ง ปรากฏว่าสุนัขของนายทองเอกเห่าหอนทั้งวัน ทั้งคืน เป็นเหตุให้นายสมชาย ซึ่งมีบ้านอยู่ติดกันนอนไม่หลับจนล้มเจ็บลง ต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล เสียค่าใช้จ่ายไป 5,000 บาท กรณีนี้ถือว่าเป็นความเสียหายเกิดจากสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433

หลักสาระสำคัญของมาตรานี้ คือ สัตว์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้บุคคลอื่นนั้น จะต้อง เป็นสัตว์ที่มีเจ้าของ หรือ ผู้รับเลี้ยงรับรักษา สำหรับเจ้าของสัตว์นั้น จะต้อง มีเจตนายึดถือเพื่อตน แม้ในขณะที่เกิดเหตุ นั้นจะไม่อยู่ในความครอบครองดูแลของเจ้าก็ตาม ในกรณีที่เจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย เช่น สัตว์ที่อยู่ในบ้าน ไม่ว่าจะ เป็น มด ปลวก แมลงสาบ จิ้งจก ตุ๊กแก หากไปทำให้

¹⁷ เพิ่ง เพิ่งนิติ, รวมคำบรรยายภาคหนึ่งสมัยที่ 60 เล่มที่ 7, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2550), น. 40-41.

¹⁸ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดและความรับผิดชอบของเจ้าน้ำที่ พ.ศ. 2539, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), น.158.

เสียหายแก่บุคคลอื่น เจ้าของบ้านหรือผู้อยู่อาศัยดังกล่าวก็ไม่ต้องรับผิด เพราะเจ้าของบ้าน หรือ ผู้อยู่อาศัยไม่ได้มีเจตนายึดถือเพื่อตน ย่อมถือว่าเป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ¹⁹

ข้อยกเว้นความรับผิด

เมื่อสัตว์ก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น เจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาจะต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดอยู่ 2 กรณี คือ

1. พิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์ หรือ ตามพฤติการณ์อย่างอื่น

“ชนิด” หมายถึง ประเภทของสัตว์

“นิสัย” หมายถึง นิสัยหรือสันดานตามธรรมชาติของสัตว์ เช่น กระต่ายมีนิสัยไม่ดุร้าย เสือมีนิสัยสันดานดุร้าย

“พฤติการณ์อย่างอื่น” หมายถึง เหตุการณ์ภายนอกประกอบข้อเท็จจริงในขณะนั้น เช่น สัตว์บางชนิดอยู่ในสถานที่หนึ่ง อาจจะเป็นสัตว์เชื่อง แต่ในอีกสถานที่หนึ่งอาจกลายเป็นสัตว์ดุได้

2. พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายย่อมต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังเพียงนั้น แต่ความเสียหายนั้นเกิดเพราะว่า

(ก) เป็นความผิดของผู้เสียหายเอง

ตัวอย่าง พอลล่าเลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่งโดยขังไว้ในกรงอย่างดี วันเกิดเหตุขาขวามือเหย้าเข้าไปในปากของสุนัข ปรากฏว่าสุนัขกัดมือขาขวามือได้รับบาดเจ็บ ดังนั้นพอลล่าไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 433 เพราะเข้าข้อยกเว้น เพราะเป็นความผิดของผู้เสียหายเอง

(ข) เหตุสุดวิสัย

“เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า เหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้ แม้จะใช้ความระมัดระวังเพียงใดก็ย่อมไม่สามารถป้องกันมิให้เกิดเหตุเช่นนั้นได้ เช่น น้ำท่วมจระเข้หลุดจากบ่อไปกินชาวบ้าน หรือจูงม้าไปตามถนน เกิดฟ้าผ่าทำให้ม้าตกใจวิ่งเพร็ดไปเหยียบผู้คน หรือ ฟ้าผ่าลงมาที่กรงเสือหลุดจากกรงมากัดผู้อื่น เป็นต้น

¹⁹ จิตติ ติงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.272, และคูประพันธ์ ศาตะมาน, “ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์,” นิติประยุทธ์, น. 31, (2510).

สิทธิไล่เบียด

ตามมาตรา 433 วรรคสองนั้น กำหนดว่าในกรณีที่มีความเสียหายจากสัตว์นั้นเกิดจากการที่มีบุคคลอื่นหรือสัตว์ของบุคคลอื่นมาเร้าหรือยั่วสัตว์ให้ก่อความเสียหาย ให้บุคคลผู้ที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคแรก ใช้สิทธิไล่เบียดเอากับผู้มาเร้าหรือยั่วสัตว์โดยเจตนาได้ หรือจะไล่เบียดเอากับเจ้าของสัตว์อื่นที่มาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นก็ได้

2.4.3 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับช้างทำความเสียหายโดยละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2510

พฤติการณ์ที่แสดงว่าผู้เลี้ยงรักษาลูกช้างมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควร เจ้าของช้างใช้ให้บุคคลอื่นเอาช้างของตนไปรับจ้างลากไม้ เป็นการที่บุคคลนั้นทำแทนจำเลย เมื่อลูกของช้างนั้นไปทำอันตรายบุคคลภายนอก โดยผู้เป็นเจ้าของช้างมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควร เจ้าของช้างต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่ถูกช้างนั้นทำอันตราย²⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1067/2496

มารดาเป็นเจ้าของช้างแต่บุตรเป็นผู้ดูแลรักษาช้างนั้นไว้แทนมารดา และบุตรยังได้จ้างลูกจ้างให้เป็นความและเป็นผู้เลี้ยงรักษาช้างนั้นเมื่อเกิดการละเมิด โดยลูกจ้างปล่อยปละประมาทเลินเล่อไม่ระมัดระวังช้างเป็นเหตุให้ช้างไปทำลายสิ่งของของผู้อื่นเสียหายเช่นนี้ บุตรกับลูกจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่เขา แต่มารดาผู้เป็นเจ้าของช้างไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรด้วย จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย²¹

แต่อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาการตีความ กรณีสัตว์ป่า ว่า ใครเป็นเจ้าของสัตว์ป่า โดยมีหลักพิจารณาเบื้องต้นดังนี้ คือ หากเป็นสัตว์ป่าอยู่เป็นอิสระในป่า ถือว่า สัตว์ป่านั้นย่อมไม่มีเจ้าของ หากก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้เสียหายไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำของสัตว์ดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433 อย่างไรก็ตาม สัตว์ป่าก็อาจมีเจ้าของได้ตามมาตรา 1320-1322 ดังนั้น ต้องพิจารณาว่าสัตว์ป่านั้นอยู่ในความครอบครองหรือความดูแลของผู้ใดหรือไม่ มีผู้ใดที่มีเจตนาเข้าถือเอาสัตว์นั้นหรือไม่ หากแม้ว่าเป็นสัตว์ป่า แต่สัตว์ดังกล่าวอยู่ในความดูแลหรือความรับผิดชอบของบุคคลหรือหน่วยงานใด ผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบ หากเป็นสัตว์

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2510.

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1067/2496.

พาหนะ เช่น ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ก็อาจได้จากตัวพิมพ์รูปพรรณซึ่งเป็นเอกสารแสดงตำหนิรูปพรรณสัตว์พาหนะว่าบุคคลใดเป็นเจ้าของ²²

2.4.4 ค่าสินไหมความเสียหาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีความเสียหายแก่ชีวิต

เมื่อพิจารณาจากมาตรา 443 และมาตรา 445 สรุปได้ว่าค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมี 6 ประเภท ดังนี้ คือ²³

1. ค่าปลงศพ (มาตรา 443 วรรคแรก)
2. ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น (มาตรา 443 วรรคแรก)
3. ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย (มาตรา 443 วรรคสอง)
4. ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย (มาตรา 443 วรรคสอง)
5. ค่าขาดไร้อุปการะ (มาตรา 443 วรรคสาม)
6. ค่าชดใช้การขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม (มาตรา 445)

คำนิยาม “ค่าปลงศพ. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคแรก

หมายถึง ค่าใช้จ่ายทุกชนิดในการจัดการศพของผู้ตาย เช่น ค่าโลงศพ ค่าฉัตรยกศพ ค่าฌาปนกิจศพ ค่าเครื่องดัดไม้ที่ใช้ในงานศพ เงินถวายปัจจัยให้พระที่มาสวดในงานศพ เป็นต้น ซึ่งจะต้องดูจากพฤติการณ์เป็นเรื่องๆ ไป เช่น ประเพณี ศาสนา หรือฐานานุรูปของผู้ตาย ฯลฯ

คำนิยาม “ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคแรก

หมายถึง ค่าใช้จ่ายอื่นใดนอกเหนือจากค่าปลงศพ กล่าวคือ เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอันเกี่ยวเนื่องกับการปลงศพตามฐานานุรูปของผู้ตาย ซึ่งในเรื่องนี้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยโดยคำนึงถึงพฤติการณ์อื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ประเพณี ขนบธรรมเนียมของผู้ตาย

คำนิยาม “ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคแรก

การฟ้องเรียกค่ารักษาพยาบาลตามมาตรา 443 วรรคสองนี้ ใช้บังคับเฉพาะกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดมิได้ตายในทันทีที่มีการทำละเมิด และต้องมีการรักษาพยาบาลกัน แม้ว่าผู้ตายจะเป็นผู้มีสิทธิเบิก

²² ศนันท์กรณ โสคติพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกควรได้, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2550), น 214.

²³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 และมาตรา 445.

คำรักษาพยาบาลได้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะ จากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้างร้าน หรือจากการทำสัญญาประกันภัย ทายาทก็มีสิทธิเรียกคำรักษาพยาบาลก่อนตายนี้ได้ เพราะเป็นสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้น หากผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตายโดยทันทีโดยไม่ได้มีการรักษาพยาบาล จะฟ้องเรียกคำรักษาพยาบาลตามมาตรา 443 ไม่ได้

คำนิยาม “ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย” (มาตรา 443 วรรคสอง)

ในกรณีที่ผู้ถูกทำละเมิดไม่ถึงแก่ความตายทันที ในช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่ถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย ผู้ถูกทำละเมิดต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เป็นจำนวนเท่าใด ทายาทย่อมมีสิทธิเรียกร้องจากผู้กระทำละเมิดได้

ตัวอย่าง ม้าขับรถโดยประมาทชนไก่ ไก่รักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลา 30 วัน ต่อมาถึงแก่ความตาย ข้อเท็จจริงได้ความว่า ไก่มีอาชีพขับแท็กซี่ปกติมีรายได้สุทธิวันละ 500 บาท การที่ไก่ถูกรถชนต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลา 30 วัน ทำให้ไก่ต้องขาดรายได้ไปเป็นเงินทั้งหมด 15,000 บาท

ดังนั้น ทายาทของไก่ฟ้องเรียกเงิน 15,000 บาท จากจำเลยได้ โดยถือว่าเป็นค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตายตามมาตรา 443 วรรคสอง

คำว่า “ค่าขาดไร้อุปการะ” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม

หมายถึง ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดให้แก่บุคคลซึ่งผู้ตายมีหน้าที่ต้องอุปการะไว้ตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าในทางข้อเท็จจริงจะได้มีการอุปการะกันหรือไม่ และไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้ตายจะมีรายได้หรือไม่ แต่สิทธิการเรียกค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูนี้ เกิดขึ้นได้เฉพาะกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตายแล้วเท่านั้น กรณีที่เพียงแต่เสียหายต่อร่างกาย แม้จะถึงกับทุพพลภาพ ก็ใช้สิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามมาตรา 443 วรรคท้ายนี้ไม่ได้ จึงมีหลักเกณฑ์การเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามมาตรา 443 วรรคท้าย คือ

1. ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตายเท่านั้น
2. ผู้ถูกกระทำละเมิดมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุคคลนั้นตามกฎหมายครอบครัว
3. ความตายเป็นผลทำให้บุคคลนั้นขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู

2.4.5 ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย เกี่ยวกับร่างกายและอนามัย

ในกรณีทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ผู้เสียหายย่อมต้องมีการรักษาพยาบาล เมื่อพิจารณาจากมาตรา 444 มาตรา 445 และมาตรา 446 พอจะสรุปได้ว่าค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยมี 5 ประเภท คือ²⁴

1. ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป (มาตรา 444 วรรคแรก)
2. ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วย (มาตรา 444 วรรคแรก)
3. ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต (มาตรา 444 วรรคแรก)
4. ค่าชดใช้การขาดการงาน (มาตรา 445)
5. ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน (มาตรา 446)

คำนิยาม ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคแรก

หมายถึง ค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ ที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเนื่องจากการรักษาพยาบาลนั้น

(ก) ค่ารักษาพยาบาล ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการทำให้เนื้อตัวร่างกายที่บาดเจ็บกลับคืนสภาพปกติ เช่น ค่ารักษา ค่ายา ค่าเลือด ค่าน้ำเกลือ ค่าเอกซเรย์ ฯลฯ รวมทั้งค่ารักษาพยาบาลที่จะต้องเสียต่อไปอย่างแน่นอนในอนาคตก็เรียกได้ด้วย

(ข) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ เนื่องจากรักษาพยาบาลนั้น เช่น ค่าจ้างคนเฝ้าไข้ ค่าพาหนะ ค่าพักโรงแรมของคนเฝ้าไข้ ค่าพาหนะไปโรงพยาบาลหรือคลินิกแพทย์ เป็นต้น

ข้อควรระวัง

1. กรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลจากทางราชการหรือบริษัท ฯลฯ แล้วก็ยังสามารถเรียกร้องเอาจากผู้ทำละเมิดได้อีก เพราะไม่เกี่ยวกับความรับผิดของจำเลย
2. ถึงแม้บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แก่โรงพยาบาลไปแล้ว ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิเรียกเอาค่ารักษาพยาบาลจากจำเลยได้อีก เพราะเป็นสิทธิตามกฎหมาย
3. แม้ผู้เสียหายจะได้รับส่วนลดค่ารักษาพยาบาลอันเป็นสิทธิเฉพาะตัว เช่น เป็นญาติพี่น้องหรือรู้จักคุ้นเคยกับผู้อำนวยการโรงพยาบาล เป็นต้น ผู้กระทำละเมิดก็ต้องรับผิดเต็มจำนวน ไม่ใช่รับผิดเพียงยอดเงินคงเหลือหลังจากหักส่วนลดแล้ว

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444-446.

ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์นำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคแรก

หมายถึง กรณีทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยผู้เสียหายต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล ในช่วงนั้นไม่สามารถทำงานได้เป็นเหตุให้ขาดรายได้ไป ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกจากผู้ทำละเมิดได้

ตัวอย่าง กิมขับรถประมาทชนกัม ทำให้กัมต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลา 30 วัน จึงหายเป็นปกติ ข้อเท็จจริงได้ความว่ากิมมีอาชีพขับรถแท็กซี่ปกติมีรายได้สุทธิวันละ 500 บาท การที่กัมถูกรถชนต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลา 30 วัน ทำให้กัมต้องขาดรายได้ไปเป็นเงิน 15,000 บาท ดังนั้น กิมสามารถฟ้องเรียกเงิน 15,000 บาท จากกิมได้ โดยถือเป็นค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์นำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วยตามมาตรา 444 วรรคแรก

ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคแรก

หมายความว่า กรณีละเมิดเป็นเหตุให้ร่างกายพิการหรือประสาทพิการ เช่น แขนขาด ขาขาด เป็นอัมพาต ประสาทพิการ สมองเสื่อม ฯลฯ ไม่สามารถรักษาพยาบาลให้กลับคืนดีดังเดิมได้ ทำให้เสียความสามารถประกอบการงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยสิ้นเชิงหรือเพียงบางส่วน ผู้เสียหายย่อมเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

ตัวอย่าง จำเลยขับรถโดยประมาทชนนาย ก. ทำให้นาย ก. เป็นอัมพาต และสมองเสื่อมจนต้องออกจากราชการก่อนกำหนดเกษียณอายุ ดังนั้น นาย ก. มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคตจากจำเลยได้

ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446

หมายถึง เมื่อมีการทำละเมิดเกิดความเสียหาย ความเสียหายบางกรณีอาจคำนวณเป็นเงินจำนวนที่แน่นอนได้ แต่ในบางกรณีนั้นความเสียหายไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ตัวอย่างเช่น นายรชขับรถโดยประมาทชนนายฤทธิ นายฤทธิได้รับบาดเจ็บสาหัสต้องถูกตัดขาทั้งสองข้างทั้ง การที่นายฤทธิถูกตัดขาทั้งสองข้างทั้ง ทำให้กลายเป็นคนพิการ นายฤทธิย่อมทุกข์ทรมานจากการที่เป็นคนพิการ การทุกข์ทรมานเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้

2.5 การเปรียบเทียบระหว่างการชดเชยความเสียหายตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงิน
 ทดรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 กับ การชดเชย
 ความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.5.1 กรณีการเยียวยาชดเชยความเสียหาย กรณีเสียชีวิต

ตารางที่ 2.2 ตารางเปรียบเทียบการชดเชยความเสียหายตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงิน
 ทดรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 กับ การชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: กรณีเสียชีวิต

หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินทดรองเพื่อช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556	การชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ข้อ 5.1.13 กำหนด ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิต ราย ละไม่เกิน 25,000 บาท และ ในกรณีผู้ประสบภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้า ครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ให้ พิจารณาช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวอีกไม่ เกิน 25,000 บาท	ในกรณีเสียชีวิตทันที 1. ค่าปลงศพ (มาตรา 443 วรรคแรก) 2. ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น (มาตรา 443 วรรคแรก) 3. ค่าขาดไร้อุปการะ (มาตรา 443 วรรคสาม) 4. ค่าชดใช้การขาดแรงงานในครัวเรือนหรือ อุตสาหกรรม (มาตรา 445)
	ในกรณีเสียชีวิตภายหลัง 1. ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย (มาตรา 443 วรรคสอง) 2. ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ก่อนตาย (มาตรา 443 วรรคสอง)

2.5.2 กรณีการเยียวยาชดเชยความเสียหาย กรณีได้รับบาดเจ็บ

ตารางที่ 2.3 ตารางเปรียบเทียบการชดเชยความเสียหายตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงิน
 ทดรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีอุทกภัย พ.ศ. 2556 กับ การชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: กรณีได้รับบาดเจ็บ

หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556	การชดเชยความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
<p>ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ข้อ 5.1.12 กำหนด ค่าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ดังนี้ คือ</p> <p>(1) กรณีบาดเจ็บสาหัสที่ต้องรักษาในสถานพยาบาลตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 3,000 บาท</p> <p>(2) กรณีบาดเจ็บจนถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ ให้ช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท</p> <p>(3) กรณีภัยพิบัติที่เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่หรือรุนแรงเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชนทั่วไป ให้จ่ายเงินและหรือสิ่งของปลอบขวัญผู้ที่ได้รับบาดเจ็บที่รักษาตัวในสถานพยาบาล รายละเอียดไม่เกิน 2,000 บาท</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป (มาตรา 444 วรรคแรก) 2. ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วย (มาตรา 444 วรรคแรก) 3. ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต (มาตรา 444 วรรคแรก) 4. ค่าชดใช้การขาดการงาน (มาตรา 445) 5. ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน (มาตรา 446)

สรุป ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของสัตว์ ได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ไว้โดยเฉพาะ หลักพิจารณาว่า บุคคลใดจะมีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้นั้น จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่ว่า ความเสียหายเกิดขึ้นจากสัตว์ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางตรงจากการกระทำของสัตว์ หรือ ความเสียหายโดยทางอ้อมจากการกระทำของสัตว์ ซึ่งคำนิยามของคำว่า “สัตว์” นั้นขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศที่จะกำหนดไว้ ส่วนใหญ่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศไทย ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ หมายถึง สัตว์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยง สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ สัตว์ป่า สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ดุร้ายตามธรรมชาติ เป็นต้น แต่หากเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จะแบ่งแยกประเภทของสัตว์ เช่น ประเภทของสัตว์ที่เป็นอันตราย กับ ประเภทของสัตว์ที่ไม่เป็นอันตราย แต่ทั้งสองระบบกฎหมาย กำหนด

บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดของสัตว์ คือ เจ้าของสัตว์ ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของ บทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายอันเกิดจากการกระทำของสัตว์

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเกิดความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ป่า บุคคลใดที่จะถือว่าเป็นเจ้าของสัตว์ ในประเทศไทยแบ่งข้างออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้างป่า กับ ข้างเลี้ยง เมื่อข้างทั้งสองประเภทได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้เสียหายจากการกระทำของข้าง จะใช้กฎหมายคนละฉบับ ในการเรียกร้องค่าเสียหายความเสียหาย ตัวอย่างเช่น หากข้างเลี้ยงไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต เจ้าของข้างเลี้ยงจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433 ประกอบกับมาตรา 443 แต่หากเป็นข้างป่า ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ เมื่อก่อให้เกิดความเสียหายผู้เสียหาย สามารถเรียกได้ตามหลักเกณฑ์หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินทดรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ซึ่งเมื่อเทียบการเยียวยาความเสียหายแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้เสียหายจากการกระทำของข้างเลี้ยง สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ครอบคลุม ทั้งค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายจำเป็นอย่างอื่น ค่าขาดไร้อุปการะ รวมถึงค่าขาดใช้การขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม ส่วนความเสียหายจากการกระทำของข้างป่า จะเรียกได้เพียงค่าปลงศพ 25,000 บาท หากกรณีเป็นหัวหน้าครอบครัวสามารถเรียกเพิ่มได้อีก 25,000 บาท ซึ่งหมายความว่า ปัจจุบันผู้เสียหายจากการกระทำของข้างป่า กรณีเสียชีวิตจะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ไม่เกิน 50,000 บาท

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการเยียวยาความเสียหายกรณีบาดเจ็บจากการกระทำของข้างเลี้ยง กับข้างป่า กรณีชดเชยความเสียหายจากการกระทำจากข้างเลี้ยง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป (มาตรา 444 วรรคแรก), ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วย(มาตรา 444 วรรคแรก)ค่าขาดใช้การขาดการงาน (มาตรา 445) และค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน (มาตรา 446) ในส่วนกรณีพิการผู้เสียหายสามารถเรียกค่าเสียหายความสามารถประกอบการทำงานในอนาคต (มาตรา 444 วรรคแรก) ได้ด้วย ในส่วนกรณีผู้เสียหายอันเกิดจากการกระทำของข้างป่าในกรณีได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย สามารถเรียกได้รายละเอียดไม่เกิน 2,000 บาท และหากรักษาตัวในสถานพยาบาลเรียกได้เพิ่มอีก 3,000 บาท จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ข้างป่า) ไม่ว่าจะบาดเจ็บเล็กน้อย หรือ เจ็บสาหัส เรียกค่าเสียหายความเสียหายไม่เกินรายละเอียด 5,000 บาท ในกรณีพิการเรียกเพิ่มได้อีกรายละเอียด 10,000 บาท ดังนั้น หากผู้เสียหายพิการ จะได้ค่าชดเชยความเสียหายรายละเอียด 15,000 บาท ตามหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินทดรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยพิบัติ (ช่างป่า) พบว่า รูปแบบความเสียหายจากการที่ช่างป่ากรณีทำลายพืชทางการเกษตร พบมากที่สุด ในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ได้กำหนดเงินชดเชยความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติของช่างป่าทำลายพืชทางการเกษตร และหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ตามข้อ 5.1.1 กรณีพื้นที่การเพาะปลูกมีพืชตายหรือเสียหายโดยสิ้นเชิง ให้ช่วยเหลือตามจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เสียหายจริง ไม่เกินรายละ 30 ไร่ ในอัตรา ดังนี้ กรณีที่ 1.ข้าว ไร่ละ 1,113 บาท กรณีที่ 2 พืชไร่ ไร่ละ 1,148 บาท กรณีพืชสวนหรืออื่นๆ ไร่ละ 1,690 บาท เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนความเสียหายดังกล่าวไม่ได้คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจในราคา ต้นไม้ พืชผลที่เสียหาย ดังนี้ ในส่วนถัดไปจะศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าชดเชยในมุมมองทางหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่หลายหน่วยงานใช้ในกรณีเวนคืนที่ดิน ไม่ว่าจะเป็นกรมทางหลวง กรมชลประทาน การทางพิเศษแห่งประเทศไทย เป็นต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหาย กรณีช่างป่าทำลายพืชผลชาวเกษตรกร

2.6 ประกาศคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข เกี่ยวกับการกำหนดและจ่ายค่าทดแทน พ.ศ. 2552 ข้อ 9

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ จำนวนเงินค่าชดเชยในการการจ่ายค่าทดแทนและชดเชยควรจะต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรมหรือยุติธรรม โดยหลักสากลในการจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สินและค่าชดเชยความเสียหายอย่างยุติธรรมนั้นจะต้องคำนึงถึงราคาที่สูงกว่าราคาตลาดที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น กรณีการทดแทนต้นไม้ ผลผลิตทางการเกษตร และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบนพื้นดินในพื้นที่ที่จะเวนคืนต้องคำนึงถึงราคาต้นไม้ ราคาผลไม้ ราคาพืช ต้นทุนโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ที่มีการซื้อขายกันตามท้องตลาดโดยมีหลักการกำหนดค่าทดแทนต้นไม้หรือพืชผลที่คำนึงถึงองค์ประกอบตามประกาศคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข เกี่ยวกับการกำหนดและจ่ายค่าทดแทน พ.ศ. 2552 ข้อ 9 ดังนี้²⁵

²⁵ ประกาศคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข เกี่ยวกับการกำหนดและจ่ายค่าทดแทน พ.ศ. 2552 ข้อ 9

1. ค่าพันธุ์ ค่าปลูก ค่าปุ๋ย ค่าดูแลรักษา ตลอดจนค่าเสียโอกาสตามหลักวิชาการเกษตร
2. บัญชีราคาหรือค่าทดแทนของหน่วยราชการอื่น เช่น กรมทางหลวง กรมชลประทาน การทางพิเศษแห่งประเทศไทย เป็นต้น

เพื่อประโยชน์ในการกำหนดค่าทดแทน ให้สำนักงานจัดทำบัญชีราคากลางต้นไม้และพืชผล และให้เผยแพร่ในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสำนักงาน โดยให้สำนักงานทำการปรับปรุงบัญชีราคากลางดังกล่าวอย่างน้อยทุกสามปี

หลักเกณฑ์ข้อที่ 1 หมายถึง การคิดคำนวณต้นทุนการปลูกต้นไม้หรือพืชผล รวมถึงค่าเสียโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือเป็นวิธีคำนวณจากรายได้ที่จะได้รับ

หลักเกณฑ์ข้อที่ 2 หมายถึง การเทียบเคียงกับหน่วยงานของรัฐที่มีการจ่ายค่าทดแทนเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันหรือไม่ต่ำกว่า ส่วนในวรรคท้ายเป็นการบังคับให้สำนักงานจัดทำบัญชีราคากลางต้นไม้และพืชผลเผยแพร่และทำการปรับปรุง

ในส่วนนี้ศึกษาตัวอย่างการคิดต้นทุนการผลิต ตามหลักเกณฑ์ตามหลักเกณฑ์การจ่ายค่าชดเชยบัญชีราคากลางต้นไม้และพืชผล เพื่อเสนอเป็นแนวทางการกฎหมายการชดเชยความเสียหายกรณีช้างป่าทำลายพืชผลทางการเกษตร

ตัวอย่างที่ 1 การคิดต้นทุนการผลิตมังคุด พื้นที่ 1 ไร่ 20 ต้น
ต้นทุนการผลิตตั้งแต่ปีที่ 1-7 ก่อนให้ผลผลิต

1. ค่าเตรียมแปลง	11,000 บาท
2. ค่าวางแผนว ขุมหลุม (รถแบล็คโค)	6,700 บาท
3. ค่าวางระบบน้ำ (ขุดบ่อ วางระบบน้ำ เครื่องสูบน้ำ)	24,450 บาท
4. ค่าแรงงานปลูก	1,200 บาท
5. ค่าต้นพันธุ์ (20 ต้น ต่อ ไร่)	1,750 บาท
6. ค่าปุ๋ยและค่าจ้างใส่ปุ๋ย	14,500 บาท
7. ค่ายากำจัดวัชพืชและค่าจ้างพ่นยา	12,087 บาท
8. ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดพืชและค่าจ้างพ่นยา	12,945 บาท
9. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าไฟฟ้า	6,100 บาท
10. ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	721 บาท
11. ค่าแรงในการดูแลรักษา (.ให้น้ำและอื่นๆ)	18,500 บาท
รวม	109,953 บาท

ต้นทุนทุเรียนที่ไม่ให้ผลผลิต = $109,953/20 = 5,498$ บาท

อายุการเก็บเกี่ยว 45 ปี

ต้นทุนคงที่ 109, 953/45 = 2,443 บาท/ปี = 122 บาท/ต้น

ต้นทุนผันแปรตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หลังให้ผลผลิต (ต่อไร่/ปี)

ต้นทุนการผลิต จากข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า 11,081 บาท

รวมต้นทุนต่อไร่ 2,443 + 11,081 = 13,524 บาท/ไร่ (676 บาท/ต้น)

มังคุดผลผลิตเฉลี่ย 618 กิโลกรัม

ถ้าราคามังคุดเฉลี่ย 42 บาท/กก. = 618 X 42 = 25,956 บาท / ไร่/ปี

จุดคุ้มทุน 6 ปี (หลังจากให้ผลผลิต) = 25,956 X 6 = 155,736 บาท (1 ต้น = 7,786 บาท)

สรุป ต้นทุน + จุดคุ้มทุนของต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว = 122+ 7,786 = 7,908 บาท /ต้น

ข้อพิจารณา ขอเพิ่มราคาทดแทนต้นทุเรียน ดังนี้

ต้นมังคุดที่ยังไม่ให้ผลผลิต เป็นราคา 4,000 บาท

ขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 2 เมตร เป็นราคา 2,000 บาท

ขนาดกลาง สูงตั้งแต่ 2 เมตร ขึ้นไป เป็นราคา 3,700 บาท

ต้นมังคุดที่ให้ผลผลิตแล้ว (ปีที่ 7 เป็นต้นไป) เป็นราคา 7,900 บาท

ตัวอย่างที่ 2 การคิดต้นทุนการผลิตทุเรียน พื้นที่ 1 ไร่ 20 ต้น

ต้นทุนการผลิตตั้งแต่ปีที่ 1-5 ก่อนให้ผลผลิต

1.	ค่าเตรียมแปลง	14,000 บาท
2.	ค่าวางแผน ขุมหลุม	8,700 บาท
3.	ค่าวางระบบน้ำ (ขุดบ่อ วางระบบน้ำ เครื่องสูบน้ำ)	29,450 บาท
4.	ค่าแรงงานปลูก	1,200 บาท
5.	ค่าต้นพันธุ์ (20 ต้น ต่อ ไร่)	2,400 บาท
6.	ค่าปุ๋ยและค่าจ้างใส่ปุ๋ย	19,800 บาท
7.	ค่ายากำจัดวัชพืชและค่าจ้างพ่นยา	10,120 บาท
8.	ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดพืชและค่าจ้างพ่นยา	19,980 บาท
9.	ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าไฟฟ้า	5,100 บาท
10.	ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	709 บาท
11.	ค่าแรงในการดูแลรักษา (.ให้น้ำและอื่นๆ)	21,000 บาท
	รวม	132,459 บาท

ต้นทุนทุเรียนที่ไม่ให้ผลผลิต = $132,459 / 20 = 265$ บาท ต่อ ต้น

อายุการเก็บเกี่ยว 20 ปี

ต้นทุนคงที่ $132,459 / 25 = 5298$ บาท/ปี = 265 บาท/ต้น

ต้นทุนผันแปรตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หลังให้ผลผลิต (ต่อไร่/ปี)

ต้นทุนการผลิต จากข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า 24,697 บาท

รวมต้นทุนต่อไร่ $5,298 + 24,697 = 29,995$ บาท/ไร่ (1500 บาท/ต้น)

ทุเรียนผลผลิตเฉลี่ย 1,618 กิโลกรัม

ถ้าราคาทุเรียนเฉลี่ย 42.5 บาท/กก. = $1,618 \times 42.5 = 68,765$ บาท / ไร่

จุดคุ้มทุน 3 ปี = $68,765 \times 3 = 275,060$ บาท (1 ต้น = 10,315 บาท).

สรุป ต้นทุน + จุดคุ้มทุนของต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว = $265 + 10,315 = 10,580$ /ต้น

ข้อพิจารณา ขอเพิ่มราคาทดแทนต้นทุเรียน ดังนี้

1. ต้นทุเรียนที่ยังไม่ให้ผลผลิต ดังนี้

ขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 2 เมตร เป็นราคา 3,500 บาท

ขนาดกลาง สูงตั้งแต่ 2 เมตร ขึ้นไป เป็นราคา 5,500 บาท

2 ต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว (ปีที่ 5 เป็นต้นไป) เป็นราคา 10,500 บาท

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี